

Исторична терминологія України: проблеми перекладу

Presečki, Andrija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:817793>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

**FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU**

ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

Katedra za ukrajinski jezik i književnost

DIPLOMSKI RAD

POVIJESNA TERMINOLOGIJA UKRAJINE: PROBLEMI PREVOĐENJA

MENTOR:

dr. sc. Jevgenij Paščenko

KOMENTOR:

Dariya Pavlešen

STUDENT:

Andrija Presečki

Zagreb, prosinac 2018.

ЗМІСТ

1. ВСТУП	1
2. ПРИКАРПАТТЯ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ	4
2.1. Бібліографічна довідка	4
2.2. Bibliografski podaci o autorima	6
3. ПЕРЕКЛАД З УКРАЇНСЬКОЇ НА ХОРВАТСЬКУ МОВУ	8
3.1. „U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)“	8
3.2. „Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)“	25
3.3. „U neovisnoj ukrajinskoj državi“	33
4. ДОДАТОК: ОРИГІНАЛИ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	37
5. KULTUROLOŠKO POGLAVLJE	72
5.1. Prykarpattja - opće karakteristike	73
5.2. Vojno-politički kontekst	74
5.3. Pitanje ukrajinsko - ruskih odnosa	76
5.4. Gospodarske i političke promjene	78
6. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ	79
6.1. Теоретичні положення щодо перекладу	79
6.2. Методи перекладу	81
6.3. Вимоги до перекладу	83
6.4. Військова термінологія	84
6.5. Історична термінологія	85
7. ВИСНОВКИ	87
8. БІБЛІОГРАФІЯ	88

1. ВСТУП

Актуальність теми у презентації регіону Прикарпаття підтверджує факт, що з регіоном пов'язана низка проблем, що стосуються історії та культури Хорватії – від проблеми етногенезу до інших історичних періодів, якими позначена історія українсько-хорватських зв'язків. Тема етногенезу хорватів у контексті України не втрачає актуальності в науці. Це, зокрема, підтверджують дослідження українських та хорватських вчених. Є. Пащенко наголошує: *„Prykarpattje je obilježeno arhaičnim rudimentima koji sežu u prehistorijsko doba. Određeni tragovi prošlosti upućuju na pretpostavku o komunikaciji s prostorom današnje Hrvatske: s njom se povezuju ljetopisna slavenska plemena koja su živjela na tim terenima, a nazivala su se i Bijeli Hrvati...“*¹

Серед інших тем особливу увагу викликає проблематика подальших комунікацій між Західноукраїнським регіоном і Хорватією в різних історичних періодах. Розвиток контактів ілюструють численні аналогії не лише в співвідношенні топоніміки та етнології, а також у безпосередніх контактах, які засвідчують перебування хорватів на теренах України. Важливо наголосити, що територія Галичини разом з Хорватією була частиною Австро-Угорської імперії: *„Etnokulturne osobitosti pučanstva ukrajinskih Karpata u širokom rasponu sadrže elemente koji daju mogućnost govoriti o podudarnostima s tradicionalnom kulturom Hrvata. Sličnosti u toponimiji, hidronimiji i druge paralele upućuju na pretpostavke o nekim zajedničkim korijenima, trajnim i neprekidnim migracijskim procesima, kulturnom pamćenju, postojećim vezama, uzajamnim kretanjima po prastarim putovima, od istočnih ukrajinskih ravnica i karpatskih gorja sve do jadranske vertikale, proučavanje kojih ostaje jednim od zadataka komparativne znanosti. Od 18. stoljeća zapadna je Ukrajina bila, zajedno s hrvatskim pučanstvom, u sklopu Austro-Ugarske Monarhije, što je uvjetovalo nove komunikacije i stvaralo uvjete za podudarnosti u povijesnom, političkom i kulturnom razvoju – sve do pada Carstva.“*²

¹ Prikarpataska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

² Isto.

У ХХ столітті пов'язаність з Галичиною відбувалася в періоді Першої світової війни, в якій хорватські солдати брали участь на теренах Галичини. Є. Пащенко наголошує: „З поняттям *Galicija* у хорватському суспільстві пов'язують перебування, страждання, численні втрати хорватів у тій війні, проте уявлення про зазначений простір поступово вгасали в буревії драматичних подій минулого століття. З відзначенням 100-річчя війни розпочалося повернення знань про місця боїв і, особливо поховань, у чому своє значення мало відкриття і відновлення цвинтаря хорватських військових на Прикарпатті в селі Глибівка Богородчанського району.³

Тема дипломної роботи "Історична термінологія України: проблеми перекладу" - презентація українського регіону Прикарпаття хорватським читачам у певному історичному контексті, розгляд теоретичних і практичних аспектів перекладацького процесу та розв'язання проблем, що виникають на окремих ділянках процесу перекладу.

Основу роботи становить переклад тексту. **Предметом** роботи є переклад текстів з книги "*Прикарпаття: Спадщина віків*", в якій автори висвітлюють низку тем, зокрема, показують історичні, природні, етнографічні та інші характеристики цього регіону України⁴. Автори представляють прикарпатський регіон у контексті Другої світової війни та висвітлюють післявоєнне протистояння українського народу комуністичній радянській системі. Автори також зображають зміну політичної та економічної системи від комунізму до демократії в незалежній українській державі.

Переклади зроблені в рамках культурологічно-перекладацького університетського курсу для студентів україністики магістерського циклу навчання при кафедрі української мови і літератури Філософського факультету Загребського університету. Вивчення матеріалу також здійснювалося під час мовної практики в Києві 2011 року.

Здійсненні переклади також мають **практичну роль**: переклади опубліковані у книзі "*Prikarpatska Galicija*" з серії бібліотеки *Ucrainiana Croatica*, заснованої при кафедрі української мови й літератури. В післямові Є. Пащенко написав: „*Книга,*

³ Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

⁴ Прикарпаття: спадщина віків. Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії : історико-культурологічне видання / голов. ред. М. Кугутяк. – Львів, 2006. – 568 с.

присвячена Прикарпаттю, продовжує окреслений маршрут ознайомлення з Галичиною, розпочато в книзі *Ukrajinska Galicija* (2015), де головна увага присвячена Львову і ширше. Назва *Prikarpatska Galicija* обрана з урахуванням посиленого інтересу хорватської громадськості до поняття Галичина, що в хорватській термінології фігурує опосередковано з інших мов – як *Galicija*.⁵

Предмет роботи також включає розгляд проблематики самого процесу перекладу. **Метою** роботи є розглянути роль перекладу в міжмовній комунікації, а особливо висвітлення питань теорії і практики перекладу та розв'язання деяких проблем, які виникають в цьому процесі.

Структура роботи: робота складається з восьми розділів. Дається вступ, в якому читач знайомиться з темою роботи; зазначена важливість обраної проблеми з теоретичної і практичної точки зору. Додається біографія авторів, тексти яких перекладені в роботі. Біографії авторів, крім українською, написані хорватською мовою. У третьому розділі вміщено переклади текстів з книги *"Прикарпаття: Спадщина віків"*. В наступному розділі подано оригінали текстів українською мовою. Культурологічна частина підсумовує історико-культурні характеристики регіону Прикарпаття. Шостий розділ або Перекладацький аналіз - присвячено самому процесу перекладу. Обговорюються загальні характеристики перекладу, роль перекладача і читача та приклади деяких проблем, що виникають у процесі перекладу. В сьомому розділі представлені висновки автора щодо здійсненої роботи. Наприкінці роботи дається перелік наукової літератури, що використовувалася при підготовці роботи.

⁵ *Prikarpatska Galicija* : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

2. ПРИКАРПАТТЯ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

2.1. Бібліографічна довідка

Перекладені праці належать відомим українським дослідникам:

Кентій, Анатолій Вікторович (12 квітня 1937, м. Київ - 23 лютого 2010, м. Київ) - український історик, методист архівної справи. Один із провідних дослідників українського національно-визвольного руху ХХ ст. Член робочої групи при Урядовій комісії з вивчення діяльності Організації Українських Націоналістів. Загалом є автором понад 80-ти наукових статей.

Лисенко, Олександр Євгенович (27 червня 1955, смт Катеринопіль, Черкаська область) - завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України. Дослідник історії України періоду Другої світової війни та історії церкви. Доктор історичних наук (1999), професор (2005). Член правління Національної спілки краєзнавців України.

Марущенко, Олександр Володимирович (27 травня 1960, м. Мукачево, Закарпатська область) - кандидат історичних наук, доцент завідувач кафедри історіографії і джерелознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Сфера наукових інтересів – історіографія історії України періоду Другої світової війни. Автор понад 50 наукових праць з цієї проблематики. Нагороджений нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України “Відмінник освіти України”.

Галицька-Дідух, Тамара В'ячеславівна (22 червня 1974, м. Івано-Франківськ) - кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України. Закінчила історичний факультет Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (1996 р.). Захистила дисертацію на тему : "Східна Галичина і Ризька мирна конференція 1920–1921 рр." Сфера наукового зацікавлення – суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в Західній Україні (1944–1980-ті р.).

Щербін, Лілія Василівна - (1 жовтня 1979, с. Старі Кривотули, Івано-Франківська область). Автор понад 20 наукових праць. У 1997–2002 рр. навчалася на історичному факультеті Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, отримала повну вищу освіту за спеціальністю “Історія” та здобула кваліфікацію

історика, викладача. Сфера наукових інтересів – українське питання в діяльності російських політичних партій, проблеми філософії та методології історії.

Федорчак, Петро Степанович (22 серпня 1933, с. Росохач, Городенківський район - 25 жовтня 2017, м. Івано-Франківськ) - професор кафедри історії слов'ян, доктор історичних наук, професор, фахівець з історії Польщі та українсько-польських відносин. Сфера наукових зацікавлень: історія України і зарубіжних слов'ян, міжслов'янські етнополітичні та культурні взаємини, державотворчі процеси та зовнішня політика слов'янських держав.

Бурдуланюк, Василь Миколайович - (2 лютого 1951, с. Стопчатів, Косівський район) Автор понад 200 наукових і науково-популярних публікацій з історії української науки і культури, історичного краєзнавства та пам'яткознавства Галичини. За особливий вклад у справу виявлення, вивчення і пропаганди пам'яток історико-культурної спадщини Василю Миколайовичу Бурдуланюку присуджено обласну премію імені І. Вагилевича і звання «Лауреат обласної премії імені Івана Вагилевича».

Гаврилів, Богдан Михайлович - (1 грудня 1943, Івано-Франківськ) історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (1996), заслужений працівник культури України (1995). Лауреат обласних історико-краєзнавчих премій: імені І. Вагилевича (1995) та імені академіка І. Крип'якевича (1997). Закінчив історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаніка (1969). З 1977 р. організатор та завідувач Музею історії освіти Прикарпаття в педінституті.

Кобута, Степан Йосифович - (21 лютого 1963, с. Войнилів, Івано-Франківська область) Займався дослідженням історії Західно-Української Народної Республіки, підготовкою до друку багатотомного збірника документів і матеріалів з даної тематики. Сфера наукового зацікавлення – сучасна політична історія, суспільно-політичні трансформації в Україні на рубежі ХХ–ХХІ століть. Автор понад 60 наукових праць.

2.2. Bibliografski podaci o autorima

Kentij, Anatolij Viktorovyč (12. travnja 1937, Kijev - 23. veljača 2010, Kijev) - ukrajinski povjesničar, metodičar arhivske građe. Jedan od istaknutih istraživača ukrajinskog nacionalno-oslobodilačkog pokreta 20. stoljeća. Bio je član radne skupine vladine Komisije o istraživanju djelovanja Ukrajinskih Nacionalista. Sveukupno, autor je više od 80 znanstvenih članaka.

Lysenko, Oleksandr Yevgenovyč (27. lipnja 1955, Katerynopil, Čerkas'ka oblast) - voditelj Odsjeka za povijest Ukrajine u vrijeme Drugog svjetskog rata na Institutu za ukrajinsku povijest nacionalne akademije znanosti Ukrajine. Istraživač ukrajinske povijesti tijekom Drugog svjetskog rata te povijesti crkve. Doktor povijesnih znanosti (1999) te profesor (2005). Član uprave Nacionalnog društva etnografa Ukrajine.

Maruščenko, Oleksandr Volodymyrovych (27. svibnja 1960. Mukačevo, Zakarpatska oblast) - kandidat povijesnih znanosti, voditelj katedre historiografije i istraživanja izvora na Prykarpats'kom Nacionalnom sveučilištu V. Stefanyka. Sfera istraživanja - historiografija povijesti Ukrajine u vrijeme Drugog svjetskog rata. Autor je više od 50 znanstvenih radova na tu temu. Nagrađen je medaljom Ministarstva obrazovanja i znanosti Ukrajine za „Izvršnost u obrazovanju Ukrajine”.

Ĝalyc'ka-Diduh, Tamara V'jačeslavivna (22. lipnja 1974. Ivano-Frankivs'k) - kandidatkinja povijesnih znanosti te docent katedre za povijest Ukrajine. Diplomirala je povijest na Prykarpats'kom Nacionalnom sveučilištu V. Stefanyka (1996). Obranila je disertaciju s temom „Istočna Galicija i mirovne konferencije u Rigi 1920-1921.” Područje znanstvenog interesa: društveno-politički i socijalno-ekonomski procesi u zapadnoj Ukrajini (od 1944. do 1980-ih godina).

Ščerbin, Liliya Vasylivna (1. listopada 1979. Stary Kryvotuly, Ivano-Frankivska oblast) autorica je više od 20 znanstvenih radova. Od 1997-2002. studirala je na povijesnom fakultetu Prykarpats'kog Sveučilišta V. Stefanyka, stekla puno visoko obrazovanje u disciplini „Povijest” i stekla zvanje povjesničarke i učiteljice. Istraživački interesi - ukrajinska pitanja u djelovanju ruskih političkih stranaka te problemi filozofije i metodologije povijesti.

Fedorčak, Petro Stepanovyč (22. kolovoza 1933.. Rosohač, Gorodenkivs'kyj rajon) - profesor na katedri za povijest Slavena, doktor povijesnih znanosti, profesor, stručnjak za poljsku povijest i poljsko-ukrajinske odnose. Područja interesa: povijest Ukrajine i okolnih Slavena, međuslavenske etno-političke i kulturne veze te državotvorni procesi i vanjska politika slavenskih država.

Burdulanjuk, Vasyľ Mykolajovyč (2. veljače 1951. Stopčativ, Kosivs'kyj rajon) - autor više od 200 znanstvenih i znanstveno-popularnih publikacija o povijesti ukrajinske znanosti i kulture, povijesnoj etnografiji te istraživanjima spomenika u Galiciji. Za poseban doprinos otkrivanju, istraživanju i promociji spomenika povijesno-kulturne baštine V. M. Burdulanjuk nagrađen je oblasnom nagradom I. Vagylevyča i titulom „Dobitnik oblasne nagrade Ivana Vagylevyča.“

Āavraliv, Bogdan Myhajlovyč – (1. Prosinca 1943., Ivano-Frankivs'k) povjesničar, etnograf, kandidat povijesnih znanosti (1996), poštovani Radnik kulture Ukrajine (1995.). Dobitnik oblasnih povijesno-etnografskih nagrada: I. Vagylevyča (1995) te akademika I. Krypjakovyča (1997). Diplomirao je na povijesnom fakultetu Ivano-Frankivs'kog Pedagoškog instituta V.Stefanyka (1969). Od 1977. godine organizator i voditelj Muzeja povijesti obrazovanja Prykarpattja u pedagoškoj instituciji.

Kobuta, Stepan Josyfovyč – (21. veljače 1963., Vojnylov, Ivano-Frankivs'ka oblast). Bavio se istraživanjem povijesti Zapadno-Ukrajinske Narodne Republike te pripremio za tisak višetomni zbornik dokumenata i materijala o toj temi. Područje njegovog znanstvenog interesa je moderna politička povijest te društveno-političke transformacije u Ukrajini na prijelazu iz XX-XXI stoljeće. Autor je više od 60 znanstvenih radova.

3. ПЕРЕКЛАД З УКРАЊНСЬКОЇ НА ХОРВАТСЬКУ МОВУ

3.1. „U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)“

Početak Drugog svjetskog rata i zapadno-ukrajinske zemlje

Drugi svjetski rat zapamćen je kao jedno od najdramatičnijih razdoblja u novijoj povijesti Prykarpattja. Početak rata, 1. rujna 1939. g., zauvijek će ostati povezan sa sporazumom o nenapadanju kojeg su 23. kolovoza 1939. potpisali Staljinov SSSR i Hitlerova Njemačka, a čiji su dodatni, tajni protokoli postavili SSSR u položaj faktičkog saveznika zaraćene Njemačke.

Tajni sovjetsko-njemački dogovori, poznati također i kao pakt Molotov-Ribbentrop, bili su aktom proizvoljne podjele Europe na „sfere interesa i utjecaja“ između SSSR-a i Njemačke te su faktično odvezali ruke vođama 3. Reicha za početak Drugog svjetskog rata. Strelovit napredak Wehrmachta koji je uništio poljsku vojsku, njegovo približavanje zapadno-ukrajinskim zemljama koje su prema tajnim dogovorima trebale potpasti pod sovjetsku kontrolu te strah od mogućnosti stvaranja nezavisne države u slučaju daljnjeg odgađanja, pogurnuli su Staljina da pristupi ratu i faktičkoj agresiji na Poljsku. Ona je započela 17. rujna 1939. g. snagama ukrajinskog fronta pod geslima „oslobađanja“ i „zaštite istokrvne braće“ od fašističkog ropstva. Na Stanislavščynu su došli elementi 12. vojske pod zapovjedništvom generala I. Tjuljenjeva. Te događaje je pozitivno percipirao dio ukrajinskog stanovništva, koji je sa cvijećem te crvenim i plavo žutim zastavama pozdravljao borce Crvene Armije.

28. rujna 1939. godine sovjetsko-njemačka vojno-politička alijansa, zapečaćena zajedničkim borbenim djelovanjima protiv Poljske i pobjedničkim paradama, potvrđena je novim sovjetsko-njemačkim dogovorom o prijateljstvu i granicama. Utvrdivši liniju razgraničenja između Njemačke i SSSR-a na teritoriju Poljske, taj je dogovor formalno potvrđen priključenjem zapadnih ukrajinskih i bjeloruskih zemalja u sastav SSSR-a. Radi uspostave pravno-zakonskog sustava na tim područjima novog društveno-političkog i državnog ustroja, iz Moskve je naređeno snagama političke uprave ukrajinskog fronta da organiziraju provođenje „dobrovoljnih“ izbora u Zapadnoj Ukrajini. Izbori za Narodni Zbor održani su 22. listopada 1939. g. Prema sovjetskoj tradiciji glasalo se za jedini spisak kandidata „bloka komunista i nestranačkih“, koji su dobili 93 posto glasova. Istina, prema svjedočenjima operativnih podataka o tijeku izbora, oni se nisu odvijali u skladu sa

scenarijem. Na primjer, u selima Krasna i Dobrotiv u Nadvirnjans'kom distriktu ljudi nisu otišli glasati na izborne jedinice, već su se okupili pred crkvom, gdje su odjekivali glasovi: „Mi za komuniste glasati nećemo. Neka živi vjera i samostalna Ukrajina!“ U selu Bidniv oglašeno je: „Van Crvena Armija! Van sovjetska vlada i komunizam!“

U takvom „demokratskom izjašnjavanju“ od sudjelovanja na izborima bile su uklonjene sve nekomunističke političke stranke i organizacije, duhovništvo te kulturno-obrazovna društva. 26. listopada Narodni Zborovi odlučili su se obratiti Verhovnoj Radi SSSR-a radi ujedinjenja Zapadne Ukrajine s USSR⁶-om. 1. studenog 1939. G. Verhovna rada SSSR-a usvojila je zakon „O priključenju Zapadne Ukrajine u sastav SSSR-a te ujedinjenjem s Ukrajinskom SSR“. Tu je odluku formalno potvrdila treća sjednica Verhovne Rade USSR-a 14. studenog 1939. godine.

Jednim od najozbiljnijih iskušenja Prykarpattja postalo je provođenje novih, radikalnih društveno-ekonomskih pretvorbi. Njihova zadaća bila je kontinuirana sovjelizacija, s ciljem pretvaranja tog kraja u sastavni dio SSSR-a s odgovornim i analognim, unificiranim te uravnoteženim političkim, ekonomskim i društvenim strukturama. U cijelosti, promjene koje su se odvijale imale su višeznačni i suprotni karakter. S jedne strane, one su se provodile izvlaštenjem imetka poljskih zemljoposjednika, preraspodjelom njihove zemlje među ukrajinskim seljacima, ukrajinizacijom sustava narodnog obrazovanja, državnih ustanova, zakonskih procedura, svojevrsnom ukrajinskom kulturnom revolucijom u zapadno-ukrajinskom području, poboljšanjem zdravstvenih usluga (osobito na selu), nacionalizacijom industrijskih poduzeća, nestajanjem nezaposlenosti i drugim metodama. Tako je nova sovjetska vlada stremila na socijalno-ekonomskom planu pokazati svoje prednosti nad prijašnjim poljskim okupacijskim režimom. U početku se proces pretvorbe odvijao uz podršku lokalnog ukrajinskog stanovništva, koje je nastradalo tijekom poljske okupacije.

S druge strane, odvijale su se likvidacije političke i kulturne infrastrukture, koju je stvorila lokalna ukrajinska inteligencija, kao i nasilna kolektivizacija i istiskivanje bogatih seljaka, anti-crkvene akcije, represije protiv takozvanih „buržuaznih nacionalista“ te masovne deportacije. Početak „socijalističke izgradnje“ pratila je zabrana djelovanja raznim nacionalno-patriotskim, kulturno-obrazovnim te građanskim organizacijama i ustanovama koje su pomagale formiranju i razvitku nacionalne svijesti („Prosvita“, Znanstveno društvo Taras Ševčenko i druge) i ujedinjenja te političkim strankama državničkog usmjerenja.

⁶ Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika.

Pravi genocid nad žiteljima Prykarpattja bili su zločini deportacije stanovnika tog kraja. U istočne oblasti Sibira, na sjever, u Kazahstan te druge regije SSSR-a samo u jednoj godini – od jeseni 1939. do jeseni 1940. godine – iz Stanislavs'ke je oblasti bez suda, istrage i tužiteljstva prema političkim oznakama deportirano 1.616 obitelji, ili 9.302 osobe. Prema podacima mitropolita Andryja Šeptyc'kog, samo iz jedne Ğalyčyne sovjetska vlada deportirala je gotovo 400 tisuća Ukrajinaca. Ukupno je iz Zapadne Ukrajine i Zapadne Bjelorusije od 1939. do 1940. godine bilo deportirano 1.173.170 osoba, ili 312.800 obitelji, što je sačinjavalo gotovo 10 posto stanovništva toga kraja.

Nepomirljivom i do komunista i politike sovjetizacije ostala je OUN⁷, na koju se NKVD obrušio žestokim represijama, koja se odupirala novoj vladi i njihovim predstavnicima smatrajući je okupacijskim režimom. Politika boljševičkog terora nije zastrašivala, već suprotno, pogurnula je mladež toga kraja da pristupi u OUN. Od svibnja do srpnja 1940. g. organizacija se popunila novim sudionicima. Neobično uspješno djelovanje u tom smjeru ostvario je Stanislavski oblasni centar na čelu s O. Luc'kym, D. Kljačkovsk'ym, B. Čyževsk'ym, M. Sen'kivym i N. Bilobramom. Mreža podzemnih središta OUN proširivala je letke, grupirala mladež te izvodila oružane akcije protiv sovjetskih ustanova i vojnika. Od travnja do listopada 1940. odgovorna tijela nove vlade uspjela su uništiti 7 nacionalističkih organizacija u Stanislavskoj oblasti. U vezi s tim upravitelj oblasne komande OUN O. Luc'kyj bio je primoran prijeći u Krakov. OUN nije prestajala sa svojim djelovanjima, i nije im trebala ničija dozvola za pravo njihovog postojanja i funkcioniranja. Njihov ideal nepromjenjivo je ostajala neovisna, cjelovita Ukrajina.

Karakterizirajući pripajanje Zapadne Ukrajine u sastav USSR-a te konstatirajući svu višeznačnost i suprotnost politike Staljinovog režima u zapadno-ukrajinskim zemljama, treba pozitivno ocijeniti samu činjenicu ujedinjenja ukrajinskih zemalja. Na žalost, dugo očekivani „zlatni rujan“ postao je krvavo crven, a ujedinjenje zapadno-ukrajinskih zemalja do Velike Ukrajine u granicama USSR i SSSR ostvarilo se ciničnim, nasilnim metodama, s grubim rušenjem principa međunarodnog prava te ignoriranjem civilizacijskih normi međunarodnih odnosa i morala.

⁷ Organizacija Ukrajinских Nacionalista (ukr. Організація Українських Націоналістів).

Njemačko-Sovjetski rat i okupacija kraja od strane fašističkih uljeza

Dan prije njemačko-sovjetskog rata 40-milijunski ukrajinski narod, lišen vlastite države, našao se među nacističkim i sovjetskim totalitarnim režimima, nezaštićen pred opasnošću rata koji se postupno približavao. Kao rezultat teritorijalne ekspanzije Sovjetskog Saveza ostvarene 1939. i 1940. godine u tijeku realizacije tajnih dogovora između njemačke i SSSR-a, zapadne granice Ukrajine, još donedavno prikrivene neutralnim državama, našle su se pred neposrednom opasnošću od strane „Trećeg“ Reicha.

Pripremajući se za agresiju na SSSR, Hitler je imao strvinarske planove za Ukrajinu u budućem ratu: u Moskvi osvojiti tu važnu i razvijenu ekonomsku regiju i pretvoriti ju u agrarno-sirovinsku, koja bi služila kao izvor zaliha Reichu. Generalni razlog ležao je u osvajanju novog životnog prostora na Istoku te nemilosrdnom germanizacijom istog. Na taj način, ukrajinsko društvo, teritorij Ukrajine, njen industrijski potencijal, velike sirovine i resursi zaliha bili su uvučeni u epicentar ubojitog sučeljavanja dva totalitarna strvinara. Ukrajinu je spopala tragična sudbina teatra ratnih djelovanja među dvama suparnicima.

22. lipnja 1941. g., s napadom Njemačke na SSSR, teritorij Prykarpattja, kao i cjelokupno područje Ukrajine, postaje arena žestokih borbi. Plan „Barbarossa“ predviđao je, posebice, uništiti sovjetsku vojsku brzim i dubokim udarima, koji su trebali biti zadani od strane velikih tenkovskih formacija s tim da ne dopuste povlačenje efikasnih sovjetskih jedinica u dubinu zemlje.

Njemačka vojna grupa „Jug“ koja je djelovala u smjeru Žytomyra i Kijeva, imala je zadatak uništiti sovjetsku vojsku u Ğalyčyni i zapadnom dijelu Ukrajine, a zatim brzo izbiti na Dnjepar i zahvatiti Donbas. Njemačkim jedinicama pomagali su mađarski i rumunjski elementi. Napadačke snage brojale su 57 divizija i 13 korpusa vojne grupe „Jug“, što je činilo 36 posto čitave njemačke vojske. Njima je bilo suprotstavljeno 80 divizija kijevskog posebnog te odes'kog vojnog okruga, koji su poslije početka rata pretvoreni u jugozapadni i južni front.

U pograničnim bitkama Wehrmacht je zadao prve ozbiljne gubitke postrojbama Crvene Armije, koje su, ispostavivši se nesposobnim i nespremnim za obranu, razbijene i okružene. Razlozi dramatičnog tijeka događaja na početku rata ležali su u predratnom razvoju sovjetskog društva, uspostavljenom staljinističkom totalitarno-represijskom režimu, u njegovim greškama, iskrivljavanjima i zločinima u vanjskoj i unutrašnjoj politici, izgradnji

oružanih snaga te u definiranju glavnih namjera vodstva nacističke Njemačke i termina njenih napada na SSSR, što je dozvolilo agresoru da uhvati zemlju i vojsku iznenada. Ne susrevši vješto organiziran otpor, protivnik je u kratkom roku uspio postići ozbiljne uspjehe.

Stanislavščyna je, kao i druge pogranične zapadne oblasti Ukrajine, zauzimala važnu stratešku poziciju u sustavu obrane cijelog Sovjetskog Saveza. Državnu granicu na području Stanislavske oblasti pokrivala su 12. armija KOVO (zapovjednik – general-bojnik P. G. Ponedjelin), podgrupe 94. Skolivs'kog i 95. Nadvirnjans'kog pograničnog odreda, posebnog Kolomyjs'kog zapovjedništva, koji su uspješno presreli napad njemačko-fašističkih snaga u jutro 22. lipnja 1941. Velika količina naseljenih mjesta oblasti bila je podvrgnuta bombardiranju od strane neprijateljskog zrakoplovstva. Toga dana poručnik A. Butelin u nebu nad Čalyčem ostvario je jedan od prvih u povijesti zračni taran⁸.

Usprkos brojnim oružanim okršajima, treba spomenuti da tijekom prvog tjedna rata njemačko zapovjedništvo nije na tom dijelu fronta ostvarilo široka ofenzivna djelovanja, već su težili, prema planu „Barbarossa“, prići sa stražnje strane sovjetskim snagama te ih okružiti u području Prykarpattja i uništiti.

U takvim uvjetima tijela vlade reorganizirala su život oblasti prema vojnom redu: proveli su mobilizaciju vojnih obveznika, gradnju vojnih utvrđenja te osigurali razmještaj i liječenje ranjenika. Stanovništvo oblasti bilo je uključeno u pomaganje graničnim snagama i regularnim vojnim jedinicama. Mobilizacija vojnih obveznika na Prykarpattju odvijala se neobično komplicirano - zbog brzog napredovanja njemačkih snaga ona je uglavnom bila spriječena, ili se nerijetko odvijala pod paljbom nadolazećeg protivnika. Posebice, tako je bilo u vrijeme poziva Stanislavs'kog ureda za regrutaciju vojnih obveznika u 44. i 58. pješadijsku diviziju, koje su bile popunjene sa samo 600 Prykarpattjana. Zbog toga se dio vojnih obveznika bio primoran evakuirati, ili bi ostajao u okupaciji. Takva pojava imala je kako i objektivne, tako i subjektivne razloge: S jedne strane, brz napredak neprijatelja, naravno, utjecao je na tijek mobilizacije, a s druge - značajan dio žitelja Zapadne Ukrajine i dalje je živio pod utjecajem ideja OUN, a za njih su bila karakteristična antikomunistička te antisovjetska raspoloženja. Oni su živjeli politiku represije, deportacija i progona, koje su provodile sovjetske vladajuće strukture od 1939. do 1941. godine nad svima koji nisu prihvaćali „socijalistički način života“.

⁸ Vojni manevar u kojem pilot uništava neprijateljski zrakoplov zabijajući se u njega svojim zrakoplovom.

Kada je postalo jasno da se Crvena armija ne može oduprijeti agresoru, počela je evakuacija djela industrijske opreme, sirovina i transporta sa Āalyčyne. Tako je oprema Stanislavske tvornice za remont lokomotiva prenesena u Ufu⁹; a u isto vrijeme otišli su i stručnjaci te klasificirani radnici tog poduzeća, jednog od najvećih u oblasti. Što se tiče evakuacije stanovništva, na stražnja područja su odvođeni samo članovi obitelji radnika državnih ustanova, vojnika te gradskog aktiva. Posebice je iz Stanislavske oblasti u Uzbekistansku SSR evakuirano 250 ljudi.

Uz to, i dalje nije jenjavala djelatnost Staljinove represivne mašinerije. Nemajući mogućnosti na vrijeme evakuirati političke osuđeničke u dubinu teritorija SSSR, još prije dolaska Nijemaca između 22. i 29. lipnja 1941. g. organi NKVD proveli su bez suda i istrage u Stanislavu, Kaluši, Kolomyji, Nadvirni i drugim gradovima Prykarpattja masovna pogubljenja svih osuđenika te uhićenih ili zadržanih građana. Općenito, u zatvorima Stanislavske oblasti pogubljeno je gotovo 1000 zatvorenika. Mjestom masovnih ubojstava, posebice u Stanislavu, postao je zloglasni Dem'janiv Laz u okolici grada. Članovi društva „Memorijal“ 1989. godine tamo su našli ostatke 532 nedužnih žrtava staljinizma.

30. lipnja 1941. glavno zapovjedništvo izdalo je naredbu o odlasku sovjetskih snaga na liniju utvrđeni područja uzduž državne granice 1939. g. uz rijeku Zbruč. U noći 1. srpnja pod pritiskom protivnika jedinice 12. armije te granične jedinice započele su odlazak i do kraja dana 2. srpnja su se u potpunosti povukle na prijašnje pozicije. U takvim uvjetima vladu u Stanislavu i oblasti je u svoje ruke preuzela OUN, a to je obznanjeno posebnim obraćanjem stanovništvu.

Još 21. lipnja 1941. u oblasnom centru odvijalo se nelegalno savjetovanje članova OUN, gdje se razmatralo pitanje preuzimanja vlade nakon povlačenja dijela Crvene Armije. Oblasnu vlast preuzeo je inženjer I. Sem'jančuk.

2. srpnja u Stanislav dolaze saveznici Nijemaca - hortisti¹⁰, koji su ustrojili mađarsku vojno-administrativnu upravu, te uveli smrtnu kaznu i za najmanje kršenje reda. U vezi s proglašenjem akta obnove ukrajinske državnosti u Lavovu 30. lipnja 1941. g., u Stanislavu i većini gradova i sela Prykarpattja odvijala su se blagdanska okupljanja i proslave bogoslužja. Ta radost i uzdizanje ljudi ispostavili su se preuranjenim. Takav razvoj događaja nije pogodio hitlerovcima, čiji plan nije uključivao stvaranje ukrajinske države i njenu zaštitu

⁹ Grad u Rusiji.

¹⁰ Jedinice pod kontrolom Miklósa Horthyja, mađarskog admirala.

ukrajinskim oslobodilačkim naporima. Zbog toga su ubrzo članovi novonastale vlade uhićeni, a represije se šire po cijeloj Ǧalyčyni - kako protiv istaknutih članova OUN, tako i protiv lokalnog stanovništva. Ispunjavajući naredbu koju je Hitler izrekao 16. srpnja 1941. g. o neophodnosti pretvaranja Ǧalyčyne u oblast Njemačke Imperije, okupacijske vlasti 1. kolovoza te godine stvaraju novu administrativnu organizaciju – „Distrikt Ǧalyčyna“. Organizacija je uključivala teritorij Lavovske, Droǧobyc'ke, Ternopil's'ke i Stanislavs'ke oblasti, koje su zajedno priključene general-guvernerstvu stvorenom u Poljskoj 1939 g, na čelu s G. Frankom. Ta kreacija nije uzimala u obzir etničke i državničke interese Ukrajinaca i bilo je usmjerena na uništavanje njihove nacionalne svijesti. Za službeni jezik u distriktu proglašen je njemački. Formiran je sustav upravljanja tim područjem koje je vodila njemačka civilna administracija. Sve nade o obnavljanju ukrajinske državnosti ostavljene su na stranu.

U gradovima i selima Prykarpattja uvodio se takozvani „Novi Poredak“. Stanislavski okružni starješina Al'breht, preuzevši u svoje ruke upravu od mađarskog vojnog zapovjednika, 8. kolovoza 1941. g. izjavio je da će „svaki otpor biti uništen silom“. Tada je i počela masovna eliminacija stanovništva, što je odgovaralo nacističkom programu totalnog genocida. U vrijeme njemačke vladavine u Stanislavu su do smrti mučene 128.272 osobe – većinom civilno stanovništvo i ratni zarobljenici. U Kolomyjs'koj općini mučeno je 37.087, u Kalus'koj 7.678, Nadvirnjans'koj 6.635 te Roǧatyns'koj 5.858. U cijelosti, kao što je ustanovila Izvanredna Državna Komisija istraživanjem zločina njemačko-fašističkih uljeza, u svojoj razgranatoj mreži koncentracijskih logora i komora za mučenje, „logora smrti“, geta i plinskih komora život je izgubilo 223.920 stanovnika oblasti. Ukupan broj gubitaka nanesenih oblasti, prema podacima komisije, iznosi više od 14 milijardi karbovanaca¹¹. Barbarsko pljačkanje, rekviziciju i razbojništvo pratilo je i slanje mladića i djevojaka na prisilan ropski rad. U godinama okupacije na odsluženje kazne u Hitlerov Reich odveden je 68.361 stanovnik kraja. Progonjene su i bilo kakve pojave razvoja ukrajinskog obrazovanja ili kulture, što je bilo u potpunosti u skladu s nacističkom politikom prema Ukrajini. Okupacijske vlasti odjednom su zatvorile više od 170 škola, te prestaju postojati bezbrojni klubovi, kulturne ustanove i knjižare. Uništen je i sustav zaštite zdravlja; zatvorene su ljekarne, poliklinike i ambulante. Kao posljedica toga, među ljudima se šire epidemije bolesti, a mortalitet je narastao.

¹¹ Ukrajinska valuta, korištena u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Karakterizirajući ove događaje, mitropolit A. Šeptyc'kyj u kolovozu 1942. godine u pismu Papi Piu XII. piše da „nova vlada uvodi pravi opasan režim terora i korupcije, koji iz dana u dan postaje sve teži i nepodnošljiviji. Danas je cijeli kraj složan u tome da je njemačka vlada zla, istinski vražja i da nije ništa bolja od boljševičke vlade.“

Razvoj antinacističkog pokreta otpora na Prykarpattju

Razvoj antinacističkog pokreta otpora prema okupacijskim vlastima na Prykarpattju bio je prirodan. U uvjetima tog kraja njegova svojevrsnost ležala je u tomu, što su borbu sa okupatorima vodili ne samo i ne toliko organizirane tajne komunističke i komsomolske¹² grupe i partizanski odredi, već prije svega članovi OUN i njihovo vodstvo na zapadno-ukrajinskim zemljama te borci ukrajinske pobunjeničke vojske, čije se ujedinjenje na Ćalyčyni oformilo pod općim nazivom Ukrajinska Narodna Samoobrana (UNS).

Ipak, kao posljedica mjera u organizaciji sovjetskog partijsko-komsomolskog antifašističkog pokreta u oblasti su određeno vrijeme djelovali ilegalni oblasni komitet KP(b)U¹³, Zabolotivs'ka antifašistička grupa, jezgra Lavovske antifašističke organizacije „Narodna garda Ivan Franko“, kao i niz drugih. Brojnost drugih grupa i organizacija bila je mala, i većina drugih članova je poginulo. Stvaranje jakog sustava antifašističkog partijsko-komsomolskog podzemlja na kraju nije uspjelo. To je bilo povezano sa brzom okupacijom, manjkom iskustva ilegalnog djelovanja, kaznenim akcijama hitlerovaca prema lokalnom stanovništvu kao odgovor na djelovanja partizana i ilegalaca te slabom socijalnom bazom komunističke partije i sovjetske vlade u tom kraju.

Karakteristično je bilo i to što na terenima Stanislavščyne od lokanog stanovništva nisu bile formirane sovjetske partizanske grupe. Zato je ukrajinsko sjedište partizanskog pokreta (USPR), stvorenog u ljeto 1942. g., poslalo na Prykarpattje grupacije iz istočne Ukrajine. Kroz terene Stanislavščyne prolazi put partizana pod vodstvom S. Kovpaka, Ć. Isajeva, Ć. Kulaĝina, M. Naumova, P. Sapožyns'kog i M. Šukajeva. Između ostalog, u vrijeme Kovpakovog pohoda u Karpate 1943. godine sovjetski su partizani uništavali hitlerovce te raznijeli naftne bušilice Boryslavo-Droĝobyč'kog naftnog bazena, kao i mostove i kolosijeke. Svojom zadaćom oni su smatrali potkopati mobilizaciju ĝalyč'ke mladeži u njemačku vojsku, demonstrirati sovjetsku prisutnost u zapadno-ukrajinskim zemljama i voditi

¹² Komsomol (rus. Коммунистический союз молодёжи) - Komunistička omladinska organizacija.

¹³ Komunistička Partija boljševika Ukrajine (ukr. Комуністична Партія (більшовиків) України)

borbu s „nacionalističkim formacijama“ UPA¹⁴. Sovjetski partizani često su ulazili u sukobe sa grupama UPA, a lokalni stanovnici nerijetko su od njih trpili rekvizicije i nasilje. Kao rezultat, partizanske grupe, lišene široke podrške stanovništva, poslije neuspjeha pod Deljatynom u oružanim sukobu između 4. i 6. kolovoza 1943. g. s njemačkom policijom, ali također i sa UNS, napuštaju Ćalyčynu. To je bila direktna posljedica i oštre ideološke borbe za utjecaj među lokalnim stanovništvom, koja se nije preokretala u korist boljševičkih komesara. Ipak su Prykarpattjani identificirali partizanske skupine i grupe upravljane boljševicima sa prijašnjom represivno-kaznenom i terorističkom politikom sovjetske vlade.

Centralna i ukrajinska sjedišta partizanskog pokreta, ispunjavajući naredbe Moskve, zahtijevala su vođenje grube borbe s pobunjenicima. Ignorirajući instrukcije centra, zasebni partizanski vođe stupali su u kontakte sa zapovjedništvom elemenata UPA. Komesar kovpakivskog ujedinjenja general S. Rudnjev napomenuo je, da su „nacionalisti naši neprijatelji, ali napadaju Nijemce“, i da se sa UPA, zajedničkim snagama koje bi štatile ukrajinsko stanovništvo od okupatora, „može živjeti odvojeno, ali neprijatelja treba tući zajednički.“ U vrijeme Karpatskog napada u srpnju 1943. g. on je sudjelovao u pregovorima sa zapovjednicima UPA, a kao posljedica toga pobunjenici su propustili partizane kroz teritorij pod njihovom kontrolom. Razumije se da je Moskva, kao i Berlin, koristila sve mjere kako bi podijelila ukrajinski pokret otpora. Za razliku od S. Rudnjeva, većina zapovjednika (S. Kovpak, O. Saburov, M. Naumov, P. Veršyĝora), koji su djelovali pod kontrolom NKVD-a, bespogovorno su slušali zapovijedi Moskve. Oni su pokušali silom osvojiti ustaničke odrede te su uključivali lokalne Poljake u borbu s elementima UPA. Međutim, svi pokušaji sovjetskog vodstva da pretvore zapadno-ukrajinske zemlje u bazu „boljševičkog partizanstva“ i pripreme stanovnike za njihov budući povratak nailazili su na oružani otpor UPA. Ona je težila partizanske grupacije i stražarsko-diverzantske grupe na čelu s komunistima istisnuti iz Ćalyčyne, koja se smatrala podzemljem OUN i UPA i u kojoj se vodila odlučujuća uloga u oslobodilačkim naporima.

Na Prykarpattju se postupno budio duh nacionalno-oslobodilačkog, patriotskog otpora hitlerovcima te se obnavljaju organizacijske strukture OUN uništene u razdoblju od 1939. do 1941. godine, od strane ne samo sovjetskog represivnog režima, već i nacista. Nakon proglašenja Akta obnove ukrajinske državnosti u Lavovu se 30. lipnja 1941. razvio oružani otpor Hitlerovcima od strane lokalnih formacija UPA i podzemlja OUN(b)¹⁵. Borba je imala

¹⁴ UPA (ukr. Українська Повстанська Армія) – Ukrajinska Ustanička Vojska. Bila je sastavnim djelom OUN.

¹⁵ ukr. ОУН(б), grana OUN pod vodstvom Stepana Bandere.

organizirani karakter, a protiv okupatora su istupale odvojene hrabre i snažne, dobro naoružane grupe. Nacionalno oslobodilački pokušaji s novom snagom se razvijaju u Kolomyjs'kom, Roĝatyns'kom, Rožnjativs'kom, Snjatyns'kom, Tlumac'kom, Jaremčans'kom i drugim rajonima Stanislavščyne. Inicijator i organizator pokreta otpora na Prykarpyttju postala je revolucionarna OUN pod vodstvom S. Bandere - OUN(b).

Rajoni Ğalyčyne ne odjednom postaju područje aktivnih djelatnosti OUN-ovaca, kao na primjer Volyn'. To je bilo posebno povezano s tim što ovdje okupatorske vlasti u početku nisu pribjegavale potpunom teroru kao u sjeverozapadnim rajonima Ukrajine, ne želeći izazvati u vrijeme rata nemir među lokalnim ljudima, ali uz to htjeli su i obnoviti stare njemačko-austrijske utjecaje u kraju. Ipak, general-guvernerstvo, čijim djelom je bila strateški važna i približena do zone ratnih djelovanja Ğalyčyna, smatrano je od strane Nijemaca djelom Reicha i održavalo se u strogoj izolaciji od većine ukrajinskih zemalja. To je dovelo do toga, da je tijekom prve dvije godine okupacije Ğalyčyna bila relativno stabilan kraj, a položaj lokalnih Ukrajinaca i Poljaka ponešto bolji nego u susjednim zonama okupacije. Koristeći taj faktor, OUN(b) od rujna 1941. g. stvara u Ğalyčyni raširenu mrežu stanica i kampova, gdje je pripremala svoje političke i vojne kadrove. Ipak, bez prisutnosti vlastite moćne vojne sile o nikakvoj državnoj samostalnosti i slobodi Ukrajine – glavnog razloga djelovanja ukrajinskih nacionalista - nije moglo biti ni riječi.

Još u lipnju 1943. Na terenima Stanislavščine bili su organizirane dvije područne škole UNS, a uz to i dvije školovane vojne jedinice. U rujnu te godine u oblasti je već djelovalo devet od dvanaest vojno-obučениh formacija, svaka sa tri satnije.

U srpnju 1943. na svijet dolazi letak „Za što se bori UPA“, u kojemu je napisano: „UPA, braneći ukrajinski narod pred terorom okupatora, stvara oružane snage, koje ojačavaju dobitke Narodne Armije, i staje u obranu USSD pred vanjskim neprijateljima. UPA se bori: za samostalnu cjelovitu ukrajinsku državu na ukrajinskoj zemlji, za novi pravedni sistem i poredak u Ukrajini bez gospode, zemljoposjednika, kapitalista i boljševičkih komesara, protiv njemačkih i moskovskih imperijalističkih osvajača koji pokušavaju porobiti i uništiti ukrajinski narod“.

10. listopada 1943. njemački okupacijski režim, reagirajući na porast pobunjeničkih djelovanja, proglasio je u Ğalyčyni vojno stanje i uveo javna pogubljenja. U prosincu 1943. g. grupe narodne samoobrane Ğalyčyne ujedinile su se u bojnu grupu UPA-Zapad, a za zapovjednika je imenovan pukovnik V.Sydor. Ta grupa je uporno vodila gotovo neprestane

bitke s njemačkim vojnim jedinicama u rajonima Bolehova i Skole do jeseni 1944. godine. S pojavom UPA, u ožujku 1944. na Prykarpattju je stvoren vojni okrug 4 „Goverla“, kojem je pripadala opća kontrola nad svim elementima UPA razmještenim na Stanislavščyni.

Postojanje OUN i UPA te njihove antinacističke akcije izazvale su masivni teror okupacijskih vlasti nad sudionicima oslobodilačkog pokreta. Samo u periodu od 23. listopada do 6. svibnja 1944. u Stanislavskoj oblasti, prema nepotpunim podacima, streljano je 533 Ukrajinaca zbog optužbi za pripadnost OUN i za pomaganje pobunjenicima. Međutim, likvidirati OUN i UPA, koji su se oslanjali na požrtvovnu podršku lokalnog stanovništva, okupatori nisu uspjeli.

30. rujna 1943. g. satnija UPA „Trembita“ iz Podillja pod planinom Magurom organizirala je zasjedu dolynskim žandarima. Kaznena akcija žandarmerije iz Dolyne završila je porazom za Nijemce. U studenom te godine odvija se usađeni sukob s onima koji kažnjavaju pobunjeničke jedinice u Čornomu Lisu, a u prosincu hitlerovci nisu uspjeli likvidirati pobunjenike na Dolynščyni. Prema ocjenama sudionika tih događaja, ta akcija kojom se pokušalo „sломiti do kraja otpor Ukrajinskog naroda“, „kao posljedicu je donijela neprijatelju jedan veliki neuspjeh“.

U jesen i ljeto 1944. grupacije UPA na terenima Stanislavščyne vodile su također i bitke sa elementima prve mađarske vojske. Veliku bitku sa njemačkim jedinicama UPA je vodila od 9. do 16. srpnja 1944. u Karpatima na granici Lavovske i Stanislavske oblasti u području sela Kam'janka (Skolivskij rajon) i Lypy (Dolynskij rajon). Pobunjenici su zadali velike gubitke dvama njemačkim divizijama, koje su bile prisiljene na povlačenje.

Dakle, u godinama Drugog svjetskog rata osnovni strateški cilj formiranja OUN i UPA bila je obnova Ukrajinske državnosti. Oni su u vrtlogu njemačko-sovjetskog suprotstavljanja aktivno pokušavali odigrati ulogu „treće sile“, koja predstavlja i štiti interese ukrajinskog naroda. Takva pozicija uvjetovala je borbu istovremeno na tri fronta – protiv njemačkih okupatora, sovjetskih partizana i poljskih formacija Armije Krojove, koje su se zalagale za obnavljanje Poljske u predratnim granicama. S obzirom na to da UPA za razliku od pokreta otpora u Europi nije imala podršku nijedne od država, bila je prisiljena pridržavati se svojevrstne taktičke linije, u čijoj osnovi su bili okupljanje i ojačavanje vlastitih sila i otpora na njih te pokušaji širenja svoje kontrole na što je moguće veći dio ukrajinskih zemalja, čekanje idealnog trenutka za odlučujući udar, nastojanja da pritisne svoje protivnike kao i dogovori sa mogućim saveznicima.

Nije moguće ne skrenuti pažnju i na činjenicu stvaranja 16-tisućne ukrajinske pješake divizije „Āalyčyna“ iz redova Āalyčana, pod zaštitom njemačkog vojnog zapovjedništva, radi sudjelovanja u borbama s Crvenom Armijom. Ideju stvaranja divizije podržavao je i dio OUN, kojeg je vodio A. Mel'nyk i koji su tu diviziju smatrali začetkom ukrajinske vojske u sastavu Wehrmachta prema modelu legije Ukrajinskih sičovskih strijelaca¹⁶ iz vremena Prvog svjetskog rata. OUN(b) I zapovjedništvo UPA bili su protiv formiranja divizije, smatrajući to jednom od pokušaja „daljnjeg iskorištavanja... fizičke snage naroda“ u interesima „bankrotirajućeg germanskog imperijalizma“. OUN(b) je procijenila taj akt kao pokušaj „priključenja do njemačke kočije za koju postaje sve više očito, da se kotrlja u propast“. I tako su Āalycki mladići pristupali toj formaciji sa željom da će naoružani i obučeni vojnom vještinom još biti korisni u budućnosti u borbi za neovisnu Ukrajinu državu. Hitlerovcima je bilo potrebno popunjavanje redova da bi uništili napredujuću sovjetsku vojsku. U bici pod Brodama na L'vivščyni od 17. do 22. srpnja 1944. spasilo se blizu 3 tisuće vojnika. Ostatak je odveden u zarobljeništvo ili ubijen. Odlukom sudbine Ukrajinci su primorani ratovati u formacijama Crvene Armije, ukrajinske pobunjeničke te njemačke vojske. Zbog odsutnosti vlastite države, ukrajinska nacija našla se u situaciji u kojoj je brat išao na brata.

Oslobođenje kraja od nacističke okupacije i obnova sovjetske vlade. Borba OUN i UPA protiv totalitarnog režima (druga polovica 1940-ih – prva polovica 1950-ih godina).

Početak oslobađanja Stanislavske oblasti od njemačko-fašističkih uljeza bio je položen u tijeku Proskuryvsko-Černivetske operacije sovjetskih oružanih snaga. Na kraju ožujka 1944. godine dijelovi 8. mehaniziranog korpusa 1. Gardijske tenkovske vojske pod zapovjedništvom generala M. Katukova u borbama su izbili na Dnjestar. Prešavši rijeku u oblasti sela Ustečka, tenkisti su došli na teritorij Stanislavščyne. Tijekom travnja 1944. g od Nijemaca su oslobođeni Āorodenkivs'kyj, Snjatyns'kyj, Āvizdec'kyj, Obertyns'kyj, Koršivs'kyj i Zabolotivs'kyj rajoni te dijelovi Kuts'kog, Lančyns'kog Otynijs'kog i Tlumac'kog rajona. Na tim terenima počela su se graditi industrijska poduzeća te počinje poljoprivredna proizvodnja za potrebe fronta. Sljedeća dva mjeseca vojna djelovanja na teritoriju Prykarpattja imala su, u osnovi, pozitivan karakter.

U srpnju 1944. Godine počela je Lavovsko-Sandomyrs'ka operacija vojske 1. Ukrajinskog fronta. Elementi 1. ukrajinske gardijske i 18. vojske oslobodili su Stanislav (27. srpnja 1944. g.) Āalyč, Dolynu, Kaluš, Nadvirnu, RoĀatyn, Tlumač i druga naselja u oblasti.

¹⁶ Regularne ukrajinske jedinice u Prvom svjetskom ratu.

U tijeku istočno-karpatske operacije 4. Ukrajinskog fronta 18. listopada 1944. sovjetske vojne jedinice dostigle su glavni karpatski planinski lanac i ovladale najvažnijim prijelazima. Na taj način završeno je oslobađanje teritorija oblasti. Na Stanislavščyni je u krvoprolićima i borbama poginulo 14.413 sovjetskih vojnika - predstavnika 31 nacionalnosti. Tisuće boraca odlikovano je visokim vladinim nagradama. 41. pod-odjel Crvene Armije dobio je naziv „Karpatski“, 1. Tenkovska brigada – „kolomijska“ a druge vojne formacije nazvane su prema nazivima naseljenih mjesta. Više od 100 tisuća autohtonih Prykarpattjana ratovalo je u sastavu Crvene Armije protiv njemačkih fašističkih uljeza, a više od 26 tisuća poginulo je u borbama, nestalo ili podleglo ozljedama u vojnim bolnicama.

Dolazak Crvene Armije u zapadnu Ukrajinu označio je povratak represivnog sovjetskog partijsko-totalitarnog režima s njegovim boljševičkim ekstremizmom i represivnim aparatom te željom da se osveti za vlastite zločine i promašaje te za „gubitak obraza,, kao posljedicu ratnih katastrofa 1941-1942. godine. Te nove okolnosti postavile su pred vodstvo UPA složeno pitanje o isplativosti nastavka borbe s prevladavajućim sovjetskim snagama. Ono je očekivalo, posebice, da će se razbijeni Nijemci dogovoriti sa zapadnim državama, da bi se spriječila sovjetska ekspanzija. To je potaknulo vodstvo OUN i zapovjedništvo UPA da nastave borbu s boljševicima i usredotoče se na oružane kontra-akcije Crvene Armije i sovjetskih partizana. Za one koji su se borili za ideju neovisnosti ukrajinske države nastalo je novo, tragično razdoblje konfrontacije s sovjetskom vladom. UPA je organizirala niz akcija da bi podrivala sovjetske mobilizacije, spriječila deportacije „nepouzdanih elemenata“ i zaustavila represije protiv Grkokatoličke crkve. One su, prije svega, bile usmjerene protiv NKVD, članova kom-partije i onih koji su surađivali sa sovjetskim režimom. Poseban primjer rušenja mobilizacijskih planova sovjetske vlade bila su djelovanja OUN i UPA na Stanislavščyni, gdje se do 21. kolovoza 1944. moralo u rajonski vojnog komesarijat javiti 30.268 pozvanika, a zapravo je došlo tek blizu 15 tisuća ljudi.

U jesen 1944 g., kada očekivanje skorog sukoba Zapada sa SSSR-om čini strategiju OUN i UPA, aktivnost njihovih oružanih formacija dosegla je vrhunac. Tereni Stanislavščyne ispostavili su se kao najviše naseljeni borcima OUN i pod-dijelovima UPA, a opća količina sudionika nacionalno-oslobodilačkog pokreta u kraju na kraju te godine dostigla je 30.000 ljudi. Prema izračunima, 70 formacija UPA (22 tisuće osobnog sastava) koje su djelovale na Stanislavščyni u kolovozu i prosincu 1944. g. provele su 743 borbene akcije, a od tog broja 10 su napadi na rajonske centre i mjestašca u kraju – Boğorodčany, Bil'shivci, Bukačivci, Vojnyliv, Lysec'ke, Solotvyn, Tysmenycja, Tlumač, Jezupil', Pereğins'ke i Rožnjativ.

Najbrojnijim su se smatrale pobunjeničke formacije Groma, Blakytnog i Rizuna, u kojima se nalazilo 400-450 pobunjenika naoružanih strojnicama, automatskim puškama, protutenkovskim oružjem te čak i minobacačima i topovima. Pri tomu se koristio fleksibilan arsenal taktičkih djelovanja, uključujući kombiniranu suradnju pješništva i artiljerije, a sama ilegalno-partizanska taktika, gledajući na ograničene mogućnosti pobunjenika, činila se kao najviše logična.

Ta taktika imala je cilj; a) natjerati sovjetsku vladu zadržati više snaga u gradovima i samim time im oslabiti prisutnost u seoskom području; b) stvoriti prepreke na putu ojačavanja gradske vlade i paralizirati njena djelovanja protiv oslobodilačkog pokreta; c) uništiti rekviziciju poljoprivredne produkcije i drugih mjera na selu.

Radi likvidacije formacija UPA i podzemnih organizacija OUN sovjetska vojska organizirala je blokadu velikih pobunjeničkih teritorija, slala agente radi infiltracije u strukture UPA i izvršavala ubojstva njihovih zapovjednika te stvarala specijalne napadačke bataljune. Započela je aktivna propagandna kampanja, da bi se prikazalo OUN i UPA kao nacističke krvnike. Posebni sukobi sovjetskih snaga s UPA imali su širok razmjor. Samo na Stanislavščyni, koja je od kraja 1944. godine smatrana utvrdom oslobodilačkog pokreta, UPA je u jesen te godine likvidirala 1500 sovjetskih aktivista. Sovjetski predstavnici tvrdili su da je tijekom tog vremena ubijeno 36 „bandi“ UPA u broju od 4.300 ljudi. U studenom 1944. g. blizu Jablunova (pod Kolomyjom) pod-odredi UPA uništili su bataljun Crvene armije.

Ispunjavajući naredbu Staljina o likvidaciji pobunjeničkog pokreta u zapadnoj Ukrajini do kraja rata, vlada USSR i NKVD privukli su pred kraj 1944. godine do borbe protiv UPA gotovo 200 tisuća vojnika unutrašnjih vojski, boraca partizanskih i kaznenih elemenata, a također i artiljeriju, tenkove te avijaciju. Prakticirala su se javna pogubljenja zarobljenih pobunjenika, uveden je talački sustav i represije nad obiteljima sudionika oslobodilačkih napora. Na Stanislavščyni je pred kraj 1944. g. vješanjem javno pogubljeno 28 ljudi, od toga 3 u oblasnom centru i 15 u rajonima oblasti. U cijelosti, snage oslobodilačkog pokreta na Stanislavščyni podnijele su primjetne gubitke. Od 3. kolovoza 1944. do 1. siječnja 1945. g. protiv njih je provedeno 370 operacija, koje su za posljedicu imale smrt i odvođenje u zarobljeništvo 4.698 pobunjenika i ilegalaca. Među poginule ubrajalo se i 16 satnijskih zapovjednika, komandant formacije „Kozak“ i zapovjednik područne škole UPA „Oleni“ F.Pol'ovyj (kodno ime „Pol“), a značajne gubitke podnio je i kadetski sastav. U cijelom periodu od veljače do 31. prosinca 1944. godine u zapadnim oblastima Ukrajine protiv OUN i

UPA provedeno je 6.495 operacija, koje su za posljedicu imale 57.405 mrtvih i 50.387 zarobljenih pobunjenika. Među trofeje ubrajalo se i 35 topova, 328 minobacača, 15 bacača plamena, gotovo 3 tisuće strojnica, 4.230 automatskih pušaka, 18.591 puška te druga oprema i streljivo.

Svejedno, oružani otpor staljinističkom totalitarizmu nije se zaustavljao. U zaleđu Crvene Armije na nedavno oslobođenoj od njemačko-fašističkih grabežljivaca ukrajinskoj zemlji elementi UPA držali su cijele rajone seoskih lokaliteta, ostvarivali napade na centre rajona, napade na lokalnim terenima te uništavali partijsko-komsomolski aktiv, enkavediste i borce napadačkih bataljuna. U većini sela Prykarpattja nelegalno su djelovale nacionalno-državne strukture OUN podupirane odredima UPA, to jest faktički je postojalo dvovlađe (ilegalaca i vlade). Dakle, UPA i njihovo političko vodstvo OUN(b) istupili su u otvoreni rat s sovjetskom vladom.

Period mnogogodišnjeg poslijeratnog krvoprolića beskompromisnog i požrtvovnog suparništva među OUN i UPA s jedne i sovjetskih vladajućih struktura s druge strane, na zapadno-ukrajinskim zemljama, posebno na Prykarpattju, može se uvjetno podijeliti na tri etape: 1. od 1944. do 1946. godine, kada su u tijeku vojnih operacija Sovjetske Armije i unutrašnjih jedinica NKVD-MVS osnovne snage UPA podnijele poraz te je pokret otpora prešao do dubokog podzemlja i taktike djelovanja u manjim grupama; 2. Od 1947. Do 1951. godine, kada su se djelovanja podzemlja usmjeravala na ometanje akcija u kolektivizaciji i sovjeticizaciji regije, a snage vlade na borbu operativno-vojnima skupinama s podzemnim organizacijama (vodstvom) OUN; 3. Od 1951. do 1956. godine, kada su likvidirane razdvojene grupacije podzemlja i druge nelegalne formacije OUN.

U tijeku Stanislavske borbene operacije (travanj-svibanj 1945.) sudjelovalo je 11 tisuća vojnika Sovjetske vojske, unutarnje i pogranične snage, tenkovska satnija i 6. lovačka eskadrila NKVD. Gubici UPA iznosili su 2.167 ubijenih i 6.311 zarobljenih. Tijekom srpnja i rujna 1945. g. Sovjetski vojni kontingent izveo je 2.179 vojno-čekističkih¹⁷ operacija i 556 zasjeda. Kao rezultat toga bili su u potpunosti razbijeni odredi V. Ćusaka (96 ljudi), M. Rybčyna („Orlyka“) od 70 ljudi, V. Zubkova („Kosa“) u broju od 70 ljudi, 57 boraca i 11 jedinica samoobrane, likvidirano je vodstvo Ćorodenkivs'kog i Roĝatyns'kog nadrajonskog zapovjedništva OUN, tri rajonska vodstva, jedan ujedinjeni te 9 veznih stanica u Stanislavs'komu, Ćalyc'komu i Tlumac'komu rajonu. Pri tome je ubijeno 1.159, a zadržan

¹⁷ Ćekisti – djelatnici ĆK (rus. чрезвычайная комиссия), sovjetske tajne policije.

2.871 pobunjenik i 383 člana OUN-ovske mreže, a također i 1.945 takozvanih „pomagača bandi„. Tijekom 4. kvartala 1945. Na Stanislavščyni su provedene 2.258 vojno-čekističke operacije i 643 zasjede (od toga 903 vojne operacije i 274 zasjede u prosincu), tijekom kojih je ubijeno 455 pobunjenika i članova nacionalističkog podzemlja.

U tijeku operacije „Velyka blokada“ (siječanj-travanj 1946. g.) sovjetski garnizoni zauzeli su sve naseljene točke Prykarpattja i Karpatskog kraja, mobilne grupe ostvarile su napadačka djelovanja a primjenjivana je i avijacija. Brojnost sudionika pokreta otpora smanjila se, prema raznim ocjenama, na 40-60 %. Prema podacima sovjetske strane, u vrijeme zimsko-proljetnih operacija 1946. na terenima Stanislavščyne bilo je razoreno 68 formacija UPA i likvidirano 145 organizacija OUN, uništeno 1.836, zarobljeno i uhićeno 3.030 članova OUN i UPA i simpatizera nacionalističkog pokreta. 24. veljače 1946., u vrijeme borbe grupe pobunjenika sa napadačko-izviđačkom grupom 215. pješачke pukovnije vojske NKVD u rajonu Crne Šume poginuo je jedan od najpoznatijih pobunjeničkih vođa i zapovjednik odreda „Čornyj Lis“ UPA-zapad V. Andrusjak (kodno ime „Šrežit“ i „Rizun“).

Usmjerenja i taktička sredstva oružane borbe OUN i UPA u to vrijeme bila su dosta raznovrsna: bili su to neočekivani napadi na garnizone i postaje MVS, prepadi na centre prebivanja kompartijsko-sovjetske administracije, zasjede na putovima i blizu izlaza u naseljena mjesta, uništavanje komunikacijske opreme i sredstava za vezu, sabotažne akcije te uništavanje industrijskih objekata i administrativnih zgrada. Velika uloga u praksi kaznenih organa odvijala se izviđačkim akcijama s ciljem pronalaženja i osvajanja bunkera i skloništa pobunjenika i korištenjem operacija s nabavkom poljoprivredne proizvodnje radi otkrivanja nacionalističkog podzemlja.

Od kraja 1940-ih do početka 1950-ih godina borba između sovjetske vlade i oslobodilačkog pokreta na Prykarpattju vodila se u vojnoj, političko-ideološkoj i gospodarskoj sferi, osobito u djelovanju kolhozne izgradnje. 1948. godine snage ukrajinskih nacionalista najbrojnije su bile tek u Stanislavs'koj oblasti: 158 organizacija OUN (688 ljudi) i 26 borbenih grupa UPA (345 ljudi) te 859 zasebno djelujućih pobunjenika i ilegalaca.

Od lipnja do studenog 1948. na Stanislavščyni je protiv OUN i UPA proveden niz operacija čije posljedice su bile likvidacija 65 borbenih grupa OUN i podzemnih središta UPA, a ubijeno je i uhićeno 1632 pobunjenika i njihovih pristaša. Od 3. do 5. prosinca od strane snaga specijalne 215. pješачke pukovnije unutarnjih snaga MDB blizu sela Topil'ske u

Perehins'komu rajonu ubijen je zajedno sa ženom referent službe sigurnosti zapovjedništva OUN Karpatskog kraja V. Livyj (kodno ime Mytar).

Snažna ofenziva sovjetskih snaga na pozicije OUN i UPA na Prykarpattju nije slomila otpor pobunjenika. 20. studenog 1948. njihove snage ubrojene su u 22 borbene grupe UPA (149 boraca), 168 podzemnih organizacija OUN (817 ljudi) i gotovo 500 posebno djelujućih boraca i nelegalaca. Upravo oni su zadavali osvetničke udare po objektima sovjetske vlade. U studenom i prosincu oni su ostvarili 38 akcija, od tog broja 25 terorističkih napada na kompartijsko- sovjetski i kolhozni aktiv.

S velikom aktivnošću pobunjenici su nastavili djelovati na Stanislavščyni i 1949. godine. Tu su 1. travnja 1949. g. njihove snage brojale 26 borbenih grupa (165 ljudi), 194 podzemne organizacije OUN (901 osoba) i 329 zasebno djelujućih boraca - ukupno 1395 ljudi. Od svibnja do listopada 1949. godine pobunjenici su na terenima oblasti ostvarili 212 akcija, čije posljedice su bili sljedeći gubici: broj umrlih, ranjenih i odvedenih u šume iznosio je gotovo 200 osoba. U 1949. i 4 mjeseca 1950. od ruku nacionalističkog podzemlja na Prykarpattju poginulo je 200 predsjednika seoskih savjeta, 19 vođa kolhoza i 30 predstavnika milicije.

Kao odgovor na djelovanja pobunjenika i podzemlja sovjetska vlada reagirala je širokim represivnim protumjerama. Samo u prvom kvartalu 1949. uspjelo joj je na Stanislavščyni uništiti u potpunosti 30 i djelomično 133 bojne grupe UPA i podzemnih organizacija OUN, čiji gubici su iznosili 787 ljudi. U cijelosti od siječnja do listopada 1949. snage oslobodilačkog pokreta u Stanislavs'koj oblasti izgubile su u svojim redovima 1.820 ljudi. Nenadoknativ gubitak za pobunjenike bila je smrt vođe OUN Karpatskog kraja i zapovjednika UPA-zapad V. Sydora (kodno ime „Šelest“ i „Vyšytyj“) u travnju 1949. Osim toga, od siječnja do ožujka sa prostora Stanislavščine deportirano je 372 obitelji (1038 osoba).

1950., kao i prijašnjih godina nacionalističko podzemlje na području Prykarpattja nastavilo je djelovati s najvišom aktivnošću. Njihovi redovi brojali su 940 ljudi, okupljenih u 15 borbenih grupa i 148 podzemnih organizacija OUN. Njihovim naporima tijekom 1950. godine ostvarene su 144 akcije. 1. kolovoza 1951. g. u Stanislavs'koj oblasti prema podacima MDB brojale su se 93 grupe u organizaciji OUN (586 ljudi) a također i 47 takozvanih „legalnih“ nacionalističkih centara. Za 7 mjeseci 1951. g. pobunjenici i podzemlje ostvarili su 63 akcije, eliminirajući 34 predstavnika sovjetskog režima.

Ipak je nacionalno-oslobodilački pokret na Prykarpattju bio osuđen na propast, s obzirom na to da je pobijediti moćni totalitarni sustav bilo u tom trenutku nemoguće, tim više, što je Zapad ostao ravnodušan na mnogogodišnju borbu ukrajinskih pobunjenika za državnu neovisnost. Ne gledajući na to što je sa vojne točke gledišta antikomunistički otpor OUN i UPA završio porazom, ta borba nije bila lišena realnog smisla i ne može biti označena kao uzaludna. Oslobodilački pokret pod vodstvom OUN postao je objektivno neminovan izazov totalitarnom režimu od strane tog djela Ukrajinaca koji je upoznao težinu nacionalne ideje i potrebu njene realizacije u vlastitoj nezavisnoj državi.

3.2. „Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)“

Neovisnost Prykarpattja, kao i cijele Ukrajine, ostvarena je kroz dugi period iskušenja. Jedno od najtežih bilo je razdoblje komunističkog totalitarizma, čije posljedice se javljaju u političkoj, ekonomskoj te duhovnoj dimenziji.

Sa približavanjem sovjetske vojske u zapadno-ukrajinskom društvu nije bilo nikakvih iluzija o budućnosti s obzirom na predratnu sovjetsku politiku u tim krajevima. Zapadne oblasti Ukrajine i poslije završetka Drugog svjetskog rata ostale su arenom aktivnih djelovanja i primjene regularnih vojnih elemenata.

1944. godine na Prykarpattju je obnovljen sovjetski politički sustav. Vraćaju se partijski, sovjetski te komsomolski organi, koji su ostvarivali politiku „sovjetizacije“ kraja. U regiju su dovedene tisuće članova partije iz istočnih oblasti USSR i drugih republika SSSR. Preseljenje velike količine službenika iz istočnih oblasti u zapadno-ukrajinsku regiju postalo je osnovnom metodom provođenja kadrovske politike. 1. siječnja 1946. u oblasti je radilo 1.600 komunista, koje je CK Kompartije Ukrajine usmjeravao na partijski rad. Do sredine 1946. CK VKP i CK KP(b)U dodatno su poslali u oblast 8.314 specijalista narodnog gospodarstva, među kojima je bilo 3.448 komunista i 3.565 komsomolaca. „Patronat“ se odvijao putem povezivanja partijskih i komsomolskih organizacija istočnih i južnih regija sa oblastima zapadne Ukrajine. Stanislavs'ku (Ivano-Frankiv'sku) oblast patronirale su Luğans'ka, Žytomyrs'ka i Hersons'ka oblast.

1946. g. u partijskim organizacijama Stanislavske oblasti radilo je samo 7,6 % lokalnih komunista, budući da su se prema stanovništvu zapadnih oblasti odnosili s nepovjerenjem. 22. siječnja 1946. u sastav USSR uvedena je Stanislavs'ka (1962. preimenovana u Ivano-Frankivs'ku) oblast.

Poslije rata jedan od važnih smjerova rada partijskih i kažnjeničkih organa bila je marljiva provjera ratnih zarobljenika, zatvorenika koncentracijskih logora te nasilno odvedenih na rad u Njemačku, a također i onih stanovnika koji su živjeli na teritoriju pod njemačkom okupacijom. Staljinov totalitarni režim koristio je široki arsenal represivnih mjera: od streljanja, zatvaranja, do opsežnih protjerivanja te deportacija. Posebice, 1. kolovoza 1946. g. u Poljsku je iz Stanislavs'ke oblasti deportirano gotovo 78 tisuća ljudi. U listopadu 1947. iz oblasti su odvedene 4.574 obitelji ili 12.476 ljudi. Ukupno je od 1944. do 1947. godine iz Zapadne Ukrajine odvedeno 100.310 ljudi. U posljeratnim godinama gotovo je iz svakog prykarpatskog sela u Sibir odvedeno po nekoliko obitelji, a iz njih 28 odvedeni su svi stanovnici. Tako je selo Selyšče u Ćalyckom rajonu likvidirano za 24 sata. U vrijeme akcije „Visla“ u selo Ozerce u Ćalyc'kom rajonu dovedeni su Lemki iz Poljske. Ipak, visoki porezi, odsutnost života i mizerne plaće prisilili su na iseljavanje u Mykolajivs'ku oblast (jug Ukrajine).

Sramotnim aktom, usmjerenim protiv ukrajinskog naroda postala je operacija „Visla“, ostvarena od strane Poljskih vlasti od travnja do kolovoza 1947. godine. Njen cilj bio je nasilna deportacija Ukrajinaca iz njihovih etničkih teritorija na one prostore na kojima su ranije živjeli Nijemci. Poljski administrativni organi primjenjivali su represivne metode u akciji preseljenja, uključujući oduzimanje Ukrajinacima prava na zemlju, likvidacije ukrajinskih škola, kulturno-obrazovnih ustanova, grkokatoličkih crkava i tako dalje. U isto vrijeme provedena je zajednička vojna akcija SSSR, Poljske i Ćehoslovačke protiv skupina UPA, u tijeku koje su ukrajinske nacionalne formacije pretrpjele značajne gubitke.

Izdržavajući teškoće poslijeratnih godina, stanovnici kraja požrtvovno su radili na obnovi narodnog gospodarstva. Osobito primjetni bili su uspjesi u industrijskom razvitku. 1944. do 1991. godine na Prykarpattju je stvorena široka industrijska infrastruktura. Posebice, reorganizirana je naftna industrija (obnovljen je i proširen rad Nadvirnjanske nafto-preradne tvornice, a 1952. godine stvoren je naftnoindustrijski odjel „Dolynanafta“) te industrija za obrađivanje drveta (Vyĝods'ki, Nadvirnjans'ki, Deljatyns'ki i Bolehivs'ki šumski kombinati). U tom periodu završena je gradnja najveće u Europi Burštyns'ke termoelektrane, jedne od najmoćnijih u međunarodnom sustavu „Mir“. Djelovali su Kalus'ko proizvodno društvo „Hlorvinil“, ivano-frankivska tvornica instrumenata, tvornica „Avtolyvmaš“, prykarpatski namještajni kombinat, tysmenyc'ka tvornica krzna, kolomyjs'ka tekstilna tvornica, deljatyns'ka tvornica za obradu drveta i druge. Prekomjerna centralizacija, monopol te diktat sovjetskih ministarstava i ureda doveli su do neravnomjernosti narodno-gospodarskog

kompleksa i neravnomjernosti u društveno-ekonomskom razvitku. Proširenje proizvodnje odvijalo se na račun ekstenzivnih metoda vođenja gospodarstva. Njihovu efektivnost označava nizak tehnološki nivo. Žestoka eksploatacija naftnih i plinskih izvora dovela je do njihovog iscrpljenja, a kao posljedica toga količina nafte u Karpatima se od druge polovice 80-ih godina postupno smanjuje.

U poslijeratnim godinama putem represija ostvarivala se kolektivizacija seoskog gospodarstva na Prykarpattju, a to je popraćeno uhićenjima i nasilnim premještanjima seljaka koji su istupali protiv kolhoznoeg sustava. 1 siječnja 1949. kolhozi¹⁸ su ujedinili u Stanislavskoj oblasti 13 % svih seoskih gospodarstava. Kolektivizacija na Prykarpattju u osnovi je završena 1951. godine. Oblast je brojala 605 kolhozova.

Zanemarujući sudbinu milijuna Ukrajinaca, sovjetsko vodstvo koristilo je, isprobanu 30-ih godina, metodu suzbijanja seljačkog otpora – izgladnjivanje 1946. i 1947. godine. Od gladi su najviše nastradali sljedeći rajoni Stanislavske oblasti: Ğorodenkivs'kyj, Ćernelyc'kyj, Ğvizdec'kyj, Obertyns'kyj i Snjatyns'kyj.

Sovjetski način proizvodnje kočio je razvitak produktivnih snaga. Komandne metode ekonomije pogodovala su otuđenju radnika od sredstava proizvodnje u gradu i na selu, a prioritet industrijalizacije grupe „A“ (proizvodnja sredstava proizvodnje) prouzročio je zaostajanje u socijalnoj sferi i nizak nivo života ljudi.

Sovjetski totalitarni režim je u poslijeratnom periodu, ignorirajući stvorenu široku mrežu kulturno-obrazovnih ustanova na Prykarpattju, ostvario potpunu kontrolu nad idejnim sadržajem obrazovanja, kulture, književnosti, umjetničkih radova, radio i televizijskog prijenosa, tiskovina, kazališta, filharmonija i muzeja.

U nacionalnom pitanju sovjetski režim provodio je opsežan program rusifikacije i usadio je kompleks manje vrijednosti ukrajinskoj naciji. Jedan od osnovnih alata postala je namjenska politika uništenja ukrajinskog jezika. Najveći zločin totalitarizma bio je duhovni genocid. Zatvarali su se hramovi, širila se široka ateistička propagandna kampanja, a dominantan je postao utjecaj Ruske pravoslavne crkve.

Tragična stranica povijesti bio je pokušaj sovjetskog režima izbaciti iz duhovnog života naroda Ukrajinu grkokatoličku crkvu, koja je bila glavna konfesija na tom prostoru.

¹⁸ Kolhoz, (ukr. колхоз) – kolektivno gospodarstvo, koje uz Sovhoz (sovjetsko gospodarstvo) čini sastavnicu socijalističkog poljoprivrednog sektora.

Od 8. do 10. ožujka 1946. vijeće grkokatoličke crkve u Lavovu pod pritiskom vlasti poništilo je ugovor s Vatikanom i likvidiralo grkokatoličku crkvu. Pojačani su progoni predstavnika grkokatoličkog duhovništva, koje nije prešlo na pravoslavlje. Usprkos psihološko-moralnom pritisku, administrativnim te represivnim mjerama grkokatoličko duhovništvo i vjernici, čiji duhovni otac je bio mitropolit Josyf Slipyj, nisu podržavali odluku crkve i prešli su u podzemlje.

Bez obzira na ralje totalitarizma, pokret otpora na Prykarpattju nije jenjavao. Njegove forme bile su raznolike: od oružanog pobunjeničkog pokreta, pod vodstvom OUN i UPA do političkog protesta - posebice bojkot poslijeratnih izbora za Verhovnu Radu SSSR i lokalne vlade. OUN i UPA vodili su anti-boljševičku, antisovjetsku propagandu te pozivali ljude da ne idu na biračka mjesta. U krvavu akciju pretvorili su se izbori za Verhovnu radu SSSR u mjestu Zalukvi u Ğalyckom rajonu 10. veljače 1946. godine. Dio seljaka toga dana napustio je svoje domove zato da ne sudjeluju u izborima. Na njih je organiziran pravi lov, a silom i uz prijetnje seljaci su prisiljavani ići na birališta. Zbog propasti izbora predsjednik izborne komisije Semen Bunko bio je osuđen kao „neprijatelj naroda“. 8. veljače 1947. na dan izbora za Verhovnu Radu SSSR i oblasne vlade na biračkom mjestu 1122 u Nadvirni nepoznata osoba bacila je u kutiju 5 listića s natpisima „mi glasamo za ukrajinske pobunjenike, za UPA. 10.000 Banderivaca“.

Pokušaji liberalizacije društveno-političkog života u periodu Hruščeva, u uvjetima očuvanja osnova komandno-administrativnog sustava, bili su neuspješni. O ograničenom karakteru procesa destaljinizacije u vrijeme Hruščeva „zatopljenja“ svjedoči i ta činjenica, da izvan amnestije ostaju politički zatvorenici koji su sudjelovali u pokretu OUN i UPA, a također i oni deportirani tijekom godina kolektivizacije sa područja Zapadne Ukrajine.

Pred kraj 50-ih godina aktivirao se kulturno-nacionalni razvoj, koji se pojavio u fenomenu „Šistdesjatyštva“¹⁹. Time je započet novi nacionalni preporod. Djela prykarpatskih pjesnika i umjetnika obogatila su se širom tematikom i nacionalnim smislom. U poeziji i prozi aktivno su istupali ljudi mlađe generacije – D. Pavlyčko, i R. Ivanyčuk, a u umjetnosti – O. Zalyvaha, D. Ivancev te O. Ğrycej (Vynnyk). Oni su predstavnici novog političkog, stvaralačkog i estetskog razmišljanja, koji su težili prijeći granice dogmatičnog shvaćanja svijeta te su ponijeli sa sobom duh buntovništva. Reakcija sovjetskog režima na

¹⁹ šistdesjatyky (ukr. Шістдесятники) – generacija ukrajinske inteligencije, koja djeluje krajem 50-ih i 60-ih te istupa protiv Staljinovog režima.

proces obnavljanja bio je val represija, koje su se doticale mnogih književnika i umjetnika u Prykarpattju.

Na prijelazu između 1950-ih i 1960-ih godina u Ukrajini se rađa disidentstvo, koje postaje nova forma građanskog protesta. Značajna količina pokazivanja neslaganja s totalitarizmom bila je povezana upravo sa Zapadnom Ukrajinom. Veći dio disidenata na Prykarpattju (41 osoba) činili su predstavnici inteligencije (pjesnici, umjetnici, grkokatolički svećenici, studenti). Disidentski pokret imao je jasno nacionalno-demokratsko usmjerenje.

Građanski protest izlagan je: širenjem antisovjetskih letaka, „samvydavom“²⁰, radovima disidenata („Mojsije“, „reportaža iz rezervata Beriji“ V. Moroza), slušanje prijenosa inozemnih radio programa „glas Amerike“, „Svoboda“, „Vatikan“, upitima književnika i umjetnika sovjetskim vlastima u vezi uhićivanja ukrajinske inteligencije, organiziranjem skupova obilježavanja sjećanja na Tarasa Ševčenka itd. Karakteristika samoizdavane literature zapadnog dijela Ukrajine postala je oštra kritika sovjetskog režima, traženje državne nezavisnosti te apel na prijašnje etape ukrajinskog nacionalno-oslobodilačkog pokreta, posebno OUN i UPA. Na Prykarpattju je bilo mjesta i za vjersko disidentstvo, čiji predstavnici su istupali za utvrđenje ne deklarirane, nego faktičke slobode savjesti kao i zahtijevanje obnove grkokatoličke crkve.

Zajedno s tim ostvarivali su se pokušaji organiziranog otpora sovjetskom totalitarnom sustavu. Posebice krajem 50-ih godina u Stanislavu je djelovala područna Ujedinjena partija oslobođenja Ukrajine, koju su stvorili grupa radnika i studenata (J. Tkačuk, B. Tymkiv, I. Strutyns'kyj, M. Jurčyk i drugi).

Od 1964. do 1967. godine u Ivano-Frankivsku djelovala je podzemna organizacija – Ukrajinski Nacionalni Front (UNF), a inicijatori stvaranja i vođe su bili Dmytro Kvecko – učitelj povijesti iz Dolinskog rajona Ivano-Frankivs'ke oblasti te nekadašnji sudionik nacionalno-oslobodilačkog pokreta Zinovij Krasivs'kyj. UNF je provodio političku liniju OUN i UPA i zagovarao oružane borbe protiv režima za stvaranje samostalne demokratske države. Članove i aktiviste organizacije činilo je preko 150 ljudi iz Lavovske, Ivano-Frankivs'ke, Zakarpats'ke, Ternopil's'ke, Kirovgrads'ke, Černiživs'ke i Donec'ke oblasti.

Razdoblje od 1960. do 1980. godine karakterizira ojačavanje pokreta zaštite prava. 9. rujna 1976. stvorena je ukrajinska grupa za pomoć ispunjenja Helsinških ugovora, čija je

²⁰ Samvydav (ukr. самвидав) - samostalno izdavanje knjiga i drugih publikacija u vrijeme državne cenzure.

osnovna zadaća ležala u informiranju svjetske javnosti o činjenicama povrede ljudskih prava na prostoru USSR. Oni podrijetlom iz Prykarpattja postali su aktivisti Ukrajinske Helsinške grupe (P. Sičko, O. Popovyč, O. Zalyvaha i drugi.).

S obzirom na to, reakcija totalitarnog režima nije izostala. Ona se javila u valu uhićenja provedenih u središtu stvaralaštva ukrajinske inteligencije, optužene za „ukrajinski buržoazni nacionalizam“. 1959. godine nad članovima Ujedinjene partije oslobođenja Ukrajine odvijao se zatvoreni sudski proces, na kojem su na razne dužine zatvorske kazne osuđeni J. Tkačuk, B. Tymkiv, M. Ploščak, I. Strutynskyj, M. Jurčyk, I. Konevyč i drugi.

Znamenita osoba u povijesti pokreta otpora bio je V. Čornovil – duhovni otac disidentstva u Zapadnoj Ukrajini. U njegovim djelima („Zlo zbog pameti“, „Pravedan sud ili recidivi terora“) otkrivala se samovolja sovjetske vlade protiv onih ukrajinskih građana, koji su branili pravo svog naroda na slobodu i neovisnost. U neljudskim uvjetima terora on je nastavljao borbu za nacionalne ideale i provodio akcije građanske nepokore.

Ekonomski zastoj iz sredine 80-ih godina i rast pokreta otpora totalitarnom sustavu prisilili su sovjetsko vodstvo da pribjegne reorganizaciji društvenog života. Ipak, SSSR nije bio sposoban odgovoriti na izazov povijesti, pošto reforme nisu izlazile iz granica komandnog sustava. Socijalni program prenesen je u žrtvu rasta vojno-industrijskog kompleksa. Pokušaji izjednačavanja elemenata tržišne ekonomije sa planiranom doveli su do apsolutnog pada proizvodnje, sveobuhvatne systemske krize i konačnog kraha sovjetskog totalitarnog sustava. Strvinarsko ponašanje prema prirodnim resursima i funkcioniranje kemijskih i energetskih divova pretvorilo je industrijske centre Ukrajine u zone ekološke katastrofe.

Tragična stranica u povijesti kraja bila je i rat u Afganistanu, u kojem je sudjelovao 2881 Prykarpatec (od toga 82 mrtva, a 105 se vraćaju kao invalidi).

Postalo je očigledno da bez realnog državnog, a u tom smislu i ekonomskog suvereniteta, kao i bez vlasti naroda bitna poboljšanja nije moguće doseći. Rezultat reorganizacije postalo je osvješćivanje društva o nemogućnosti daljnjeg života u totalitarizmu. Osnovna dostignuća politike glasnosti bili su: likvidacija „bijelih mrlja“ u povijesti, povratak političkih i kulturnih djelatnika ugnjetavanih od strane totalitarnog režima iz ništavila, povratak zabranjenih književnih djela, filmova, znanstvenih i publicističkih djela, oslabljivanje cenzure te uništenje starih ideoloških stereotipa.

Iako su se reorganizacijski procesi na Prykarpattju u cijelosti podudarali s opće-saveznim tendencijama društvenih promjena, zajedno s tim one su imale svoje posebnosti. Posebno aktiviranje nacionalnog pokreta u Ukrajini popraćeno je brzim prerastanjem opozicijskih raspoloženja društva u široko rasprostranjenu demonstraciju aktivnog protesta u obliku štrajkova, straža, gladovanja, narodnih skupova sa plavo-žutima zastavama te pokušajima rehabilitacije političkih zatvorenika. 14. svibnja 1989. godine u selu Voskresincjah u Kolomyjs'kom rajonu u vrijeme otkrivanja spomenika Tarasu Ševčenku prvi put je na Prykarpattju bio javno podignut plavo-žuti barjak.

Strmoglavno su padali autoritet i povjerenje komunističke partije. Rezultatima izbora 1989. godine na Prykarpattju su na vlast došle nekomunističke snage, koji su se zalagale za produblјivanje demokratskih procesa. Od 12 zastupničkih mjesta za Verhovnu Radu USSR 11 mandata dobili su demokratski predstavnici. Uvjerljivu pobjedu nad partijskim promaknutim radnicima uzeli su nekadašnji politički zatvorenici L. Luk'janenko i B. Rebryk, vođe građanskih organizacija u oblasti. U oblasnoj vladi od 137 izabranih zastupnika 110 je pripadalo demokratskom bloku, a samo četiri mjesta dobili su partijski i sovjetski vođe. Predsjednik oblasne vlade bio je izabrani upravitelj lokalne organizacije Narodnog Pokreta Ukrajine Mykola Jakovyna.

U siječnju 1991. u Ivano-Frankivs'koj oblasti partijska organizacija smanjila se na 20 %. Širile su se masovne demontaže spomenika Lenjinu i drugim sovjetskim ličnostima.

Na Prykarpattju se širio vjerski pokret za obnavljanje djelovanja Ukrajinske Grkokatoličke Crkve. U proljeće 1987. u mjestima Kaluši, Ivano-Frankivs'ku te selima Tysmenyc'kog, Kalus'kog i Dolyns'kog rajona provedeni su skupovi vjernika Grkokatoličke Crkve, na kojima su poslije mise odjekivali zahtjevi da se vjernicima vrata crkvene građevine. Pokretu legalizacije UGKC pogodovala je otvorena izjava grupe svećenika i vjernika UGKC iz 4. kolovoza 1987. godine u zapadnim sredstvima masovnog informiranja o svomu izlasku iz podzemlja te podrška Ukrajinskim grkokatolicima od strane Pape Ivana Pavla II. Koordinaciju djelovanja grkokatolika zapadno-ukrajinskih oblasti ostvario je, stvoren u jesen 1987. godine u Lavovu, Komitet zaštite Ukrajinske katoličke Crkve. U njegovoj djelatnosti sudjelovali su žitelji Prykarpattja: Jaroslav Lesiv iz grada Bolehova i Stefanija Petraš-Sičko iz grada Dolyne.

U gradovima i selima kraja rasla je količina nesankcioniranih od strane vlade grkokatoličkih bogoslužja, posvećenih 1000-godišnjici krštenja Kijevske Rus'i. Jedna od

najvećih misa, u kojoj je sudjelovalo više od 5 tisuća vjernika ne samo Ivano-Frankivs'ke regije već i susjedne Lavovske i Ternopil'ske regije, odvijala se 17 srpnja 1988. u Ğošivs'kom manastiru.

VaŹne etape ukljuĉivanja Prykarpattja u nacionalno-demokratsku revoluciju bile su sudjelovanje Źitelja Prykarpattja u neformalnim graĉansko-demokratskim udruŹenjima: Ukrajinskom kulturoloŹskom Klubu, DruŹtvu ukrajinskog jezika Taras Źevĉenko, povijesno-obrazovnom druŹtvu „Memorijal“, ekoloŹskoj asocijaciji „Zelenyj Svit“, Ukrajinskom HelsinŹskom druŹtvu, studentskim bratstvima i tako dalje. Najznaĉajnji dogaĉaj druŹtveno-politiĉkog Źivota republike bilo je stvaranje pokreta Narodnyj Ruh (narodni pokret) Ukrajine, a jedan od osnivaĉa bio je Dmytro Pavlyĉko.

Na Prykarpattju se stvaraju lokalna srediŹta pokreta, koja se ukljuĉuju u borbu protiv politiĉkog monopola vlade komunistiĉke partije i za obnavljanje drŹavnog suvereniteta Ukrajine.

21. sijeĉnja 1990. godine, uoĉi godiŹnjice akta Ujedinjenja²¹, Prykarpattjani su postali dijelom „Źivog lanca“ koji se prostirao od Ivano-Frankivska do Kijeva.

Proces politiĉke strukturizacije druŹtva doveo je do stvaranja cijelog niza politiĉkih stranaka: Ukrajinske republikanske stranke, Socijal-demokratske stranke ukrajine, Demokratske stranke Ukrajine, Ukrajinske krŹĉansko-demokratske stranke i drugih.

Prykarpattja je sa oduŹevljenjem primilo usvajanje Deklaracije o drŹavnom suverenitetu Ukrajine 16. srpnja 1990. godine.

PokuŹaj drŹavnog udara od 19. do 21. kolovoza izazvao je val protesta ukrajinskog graĉanstva. Propast puĉa dovela je do aktivizacije procesa raspada SSSR. 24. kolovoza Ptykarpattja je sa veseljem pozdravilo odluku Verhovne Rade USSR o drŹavnom suverenitetu.

Sve-ukrajinski referendum 1. prosinca potvrdio je Źelju ukrajinskog naroda o neovisnom suverenom Źivotu.

Na taj naĉin sovjetska perspektiva ukrajinske povijesti naŹla pred zidom kao rezultat dogaĉaja od 1944. do 1991. godine. Aktivno graĉansko-politiĉko djelovanje stanovnika naŹeg

²¹ ukr. Акт Злуки - ujedinjenje zapadnoukrajinske i ukrajinske narodne republike 1918. godine.

kraja demonstriralo je mjerljiv doprinos Prykarpattja u nacionalno-demokratskim procesima koji su se odvijali u Ukrajini.

3.3. „U neovisnoj ukrajinskoj državi“

Nova ukrajinska državnost u kraju označena je važnim promjenama društveno-ekonomskog, političkog i kulturnog karaktera. Prve godine prijelaza ukrajinske ekonomije sa komandno-administrativnog na tržišni princip funkcioniranja pratile su bolne promjene, povezane sa zatvaranjem ili preprofiliranjem velikih industrija BPK, padanjem opsega proizvodnje te rastom nezaposlenosti, koje su uvjetovale novi val radne emigracije. Na selu, umjesto kolhozno-sovjetskog sustava uvode se farmerski temelji gospodarstva, a rasla je privatna inicijativa naših građana.

Primjetni ekonomski napredak odvijao se na početku XXI. stoljeća. U oblasti su punom snagom počeli raditi industrijski pogoni energetskog kompleksa „Naftohimik Prykarpattja“ „Lukor“, „Vinisin“, te proizvodni sustavi Prykarpattransgaza. Burštyn'ska toplana ušla je u sustav „energetskog otoka“, osiguravajući elektroenergiju za izvoz u zemlje srednje Europe. Daleko iza granica naše države postali su poznati proizvodi: tvornice za obradu krzna „Tysmenycja“ i „Tykaferljuks“. U oblasti je obavljen značajan posao u plinifikaciji Prykarpatskih sela, a „Golubyj Voğnyk“ nađen je u više od 70 naseljenih mjesta. U posljednjim godinama izgrađeno je 80 obrazovnih objekata te 20 kulturnih ustanova, a izgrađeno je više od 1,5 milijuna kvadratnih metara životnog prostora. Prema pokazateljima društveno-ekonomskog razvoja, oblast je ušla među pet najboljih u državi.

Uspostavljene su tijesne ekonomske veze s mnogim zemljama svijeta, a zahvaljujući pogodnoj investicijskoj klimi ostvaren je program širokog razmjera rekonstrukcije oblasnog centra te većine mjesta u oblasti. Danas je većina Prykarpatskih gradova i mjesta dobila izražajni europski izgled, čuvajući pri tome svoju povijesnu neponovljivost. U gradu Kolomyji izgrađen je jedinstveni muzej pisanica, koji je postao ukras i središte pokut'skog kraja.

Naš kraj s pravom se može nazvati turističkim biserom Ukrajine. Karpatske gore privlače ne samo svojom ljepotom, već i prvorazrednim hotelskim, turističkim i odmorišnim kompleksima, a u gorskim rajonima uspješno se razvija „zeleni turizam“. Svojom europskom kvalitetom postali su općepoznati turistički kompleksi „Karpati“, „Cyn'oğora“ i „Bukovel“. U

slikovitom kutku Karpata blizu sela Ğuta izgrađena je državna rezidencija Predsjednika Ukrajine, u kojoj se odvijaju važni susreti na međunarodnom nivou.

U razdoblju neovisnosti Prykarpattja je razvilo svoj nacionalno-kulturni potencijal, a oblast je središte razvoja kulture i umjetnosti, obrazovanja te znanosti. U naseljenim točkama oblasti djeluje 90 državnih i društvenih muzeja, registrirano je više od 4.000 spomenika povijesti, kulture i arhitekture, te djeluje više od 1.600 kulturno-obrazovnih ustanova. Prykarpatci rado susreću goste na brojnim etnografskim i umjetničko kulturnim forumima. Općepoznati su postali forumi kao „Rodoslav“ i „Rodoslavčyk“ „Rizdvo v Karpatah“, huculski festivali i folklorno-etnografski festivali „Bojkivs'ka vatra“.

Slavno je Prykarpattja i po svojim predstavnicima iz umjetničko-kulturne sfere. Ovdje je rođeno i odraslo, duhovno obogativši ukrajinski narod, 25 dobitnika nacionalne nagrade T. Ševčenka. Mi se možemo ponositi imenima kompozitora A. Kos-Anatol'skog, umjetnika O. Zalyvahe i V. Kasijana, pjevačice M. Stef'juk, pisaca D. Pavlyčka, T. Mel'nyčuka, S. Puškya, R. Ivanyčuka i mnogim drugima. Europski uspjeh na festivalu Eurovizije 2004 ostvarila je naša zemljakinja Ruslana Lužyčko, zapalivši energičnim Guculskim motivima milijune ljudi iz raznih država.

Strmo se razvija obrazovna sfera, te je više od 40 tisuća mladih ljudi obrazovano u višim obrazovnim ustanovama oblasti. Više škole predstavljaju prykarpatski nacionalni Univerzitet Vasylja Stefanyka, Nacionalni tehnički univerzitet nafte i plina te Državni medicinski univerzitet. Tu je koncentriran značajan znanstveni potencijal. Znamenito je to da je na prvu godišnjicu proglašenja neovisnosti Ukrajine, odlukom predsjednika države na temelju najstarije visoko-obrazovne ustanove u kraju – pedagoškog instituta – stvoren prykarpatski nacionalni univerzitet V. Stefanyka - obrazovna ustanova širokog profila, koja je postala nova značajna etapa u njenom daljnjem rastu.

Sada se u 15 instituta i fakulteta sveučilišta obrazuje više od 20 tisuća studenata na više od 60 specijalnosti, na 68 katedri radi 775 profesora, od njih 60 akademika, doktora znanosti i profesora te 384 kandidata znanosti i docenata koji si daju truda u pripremi visokokvalificiranih stručnjaka te vode aktivni znanstveni rad u raznim granama znanja, zahvaljujući čemu se Prykarpatsko sveučilište ubraja među bolja sveučilišta u Ukrajini.

Prykarpatsko sveučilište uspješno je prešlo na bolonjski program europskog sustava visokog obrazovanja, koji značajno širi sferu njihovih mogućnosti na međunarodnom nivou.

Na državnom nivou u oblasti je 1999. godine obilježen znamenit datum 1100. godišnjice osnivanja davne kneževske prijestolnice Ćalyča, te se odvijala velika znanstvena konferencija i svečane mjere za taj događaj, u kojem su sudjelovali prve političke figure naše države.

U lipnju 2004. u Ivano-Frankivsku je prema inicijativi instituta povijesti Ukrajine nacionalne akademije znanosti Ukrajine, Prykarpatskog sveučilišta Vasylja Stefanyka i Ivano-Frankivs'ke oblasne državne administracije u granicama sve-ukrajinskog znanstveno-metodološkog projekta provedena prva međunarodna znanstvena konferencija „duhovna osovina Ukrajine: Ćalyčyna – Naddniprjanščyna - Doneččyna“. U njoj je sudjelovalo više od sto znanstvenika iz svih kutaka Ukrajine te predstavnici prekograničnih država, a tema razmatranja imala je značajan društveni i znanstveni odjek.

Regija ostaje izraženim arealom nacionalno-demokratskih tradicija ukrajinskog društveno-političkog života. U većini mjesta i sela oblasti obnovljeni su ili postavljeni spomenici i drugi memorijalni znakovi u znak poštovanja značajnih osoba iz ukrajinske povijesti: T. Ševčenka, I. Franka, S. Bandere, D. Vitovs'kog, Roksolane, kralja Danyla Ćalyč'kog i drugih. Kao sjećanje na herojsku borbu Ukrajinaca za nacionalnu slobodu u mjestima i selima napravljeni su memorijalni spomenici te postavljeni memorijalni križevi. U oblasti je izgrađen i djeluje jedini u državi memorijalni muzejski kompleks nacionalnog vođe S. Bandere. Ulice prykarpatskih mjesta i sela nose imena stotina heroja ukrajinske povijesti.

Značajan čimbenik duhovnog života u kraju ostala je crkva. Jednake uvjete za svoj razvoj imaju sve crkvene organizacije, a multikonfesionalnost na Prykarpattju je izraz vjerske tolerancije. Veličanstveni duhovni hramovi su neponovljiv element gotovo svakog mjesta i sela. Na Ivano-Frankyvščini djeluje više od 860 kulturnih građevina. Sveukrajinsku slavu ostvarili su izgrađeni i rekonstruirani pravoslavni manjavskyj skyt²²., grko-katolički Ćošyvs'kyj manastir te davnorus'ki hram svetog Pantelejmona u selu Ševčenkovu u Ćalyckom rajonu.

Stanovnici Prkykarpattja su neobično aktivni sudionici društveno-političkog života naše države. Političku paletu kraja čini preko 100 oblasnih organizacija političkih stranaka, registrirano je preko 600 građanskih udruženja, a slobodu govora osigurava preko 80 tiskanih izdanja te više od tri desetine radio i televizijskih sredstava masovnih informacija. Sve to čini temeljnu osnovu razvoja građanskog društva.

²² ukr. Манявський скит, samostan Ukrajinske pravoslavne crkve Kijevskog patrijarhata.

Diplomatske tradicije Prykarpattjana imaju svoju izraženu pojavnost u visokoj građanskoj aktivnosti i svijesti u vrijeme provođenja proizvodnih kampanja te sudjelovanjem u razmatranjima važnim za označavanje smjera državnog usmjerenja. Stanovnici regije se aktivno odazivaju na poziv suvremenog političkog života, o čemu svjedoče događaji narančaste revolucije 2004. godine. Tada je apsolutna većina stanovništva oblasti na predsjedničkim izborima podupirala kandidaturu tadašnjeg djelujućeg predsjednika V. Juščenka.

Danas je Prykarpattja kraj čiji potencijal dinamično raste, privlačeći sebi kako poslovne ljude programom perspektivnog razvitka društveno-ekonomske sfere, tako i ljude koji se teže lijepo i u potpunosti odmoriti te ispuniti zdravljem ljekovitih karpatskih gora, vode i povjetarca.

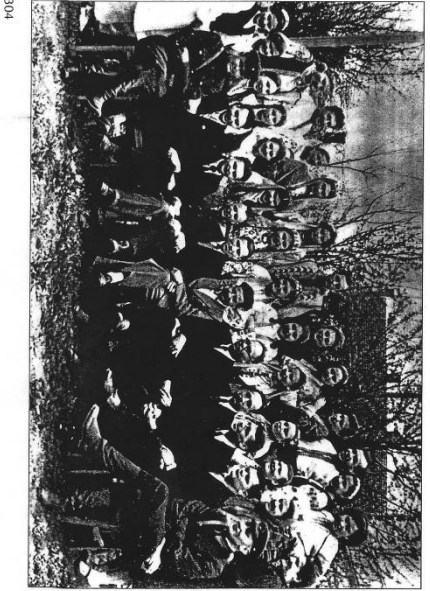
Брані Петро (Білий) та інші члени Української Народної Республіки в Києві, 1939 р.

Микола Далецький – голова сільськогосподарської організації в Україні, який сприяв формуванню і розвитку національної свідомості ("Просвіта", "Наше товариство імені Раїси Шевченка тощо), об'єднання і політичних партій державницького спрямування.

Григорій Михайлович не працював в Україні, але був активним учасником в організації українців в СРСР.

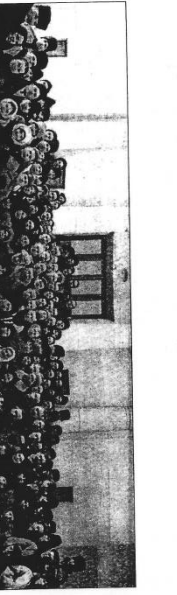
Микола Сидоренко – голова сільськогосподарської організації в Україні, який сприяв формуванню і розвитку національної свідомості ("Просвіта", "Наше товариство імені Раїси Шевченка тощо), об'єднання і політичних партій державницького спрямування.

304

Підписана документа Станіславської обласної Ради депутатів трудящих в Києві, 1940 р.

Тисячі радянські замишлася ОУН, на яку НКВС обрушив жорстокі репресії і яка чинила опір новій владі та її представникам, вважачи їх окупантиним режимом. Тільки більшовицького терору не вистало до того, як ОУН, під впливом радянської влади, організувала новий етап діяльності. Надзвичайно успішну роботу в цьому напрямку здійснював Станіславський обласний провід на чолі з О. Луцьким, Д. Кавецьким, В. Чижевським, М. Сидоренком, І. Білобордом. Мережа підпільних осередків ОУН поширювала листівки, протестувала проти радянських урядових акцій проти радянських урядових акцій. У квітні-жовтні 1940 р. відбувалися фракційні збори в Станіславській області, на яких було прийнято рішення про створення нової організації у Станіславській області до Києва. ОУН не припиняла своєї діяльності, не попернула нічого доволу на право свого існування і функціонування. І в Україні незмінно залишалася незалежна, соборна Україна.

Характерною рисою діяльності українців в Україні до складу УРСР, констатуючи вою

305

Делегати Верховної Ради в Станіславській області, 1940 р.

Учасники районної наради в Станіславській області, 1940 р.

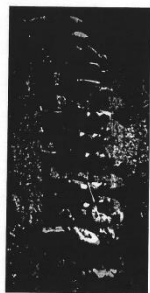

Григорій Михайлович не працював в Україні, але був активним учасником в організації українців в СРСР.

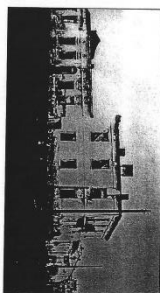
Микола Сидоренко – голова сільськогосподарської організації в Україні, який сприяв формуванню і розвитку національної свідомості ("Просвіта", "Наше товариство імені Раїси Шевченка тощо), об'єднання і політичних партій державницького спрямування.

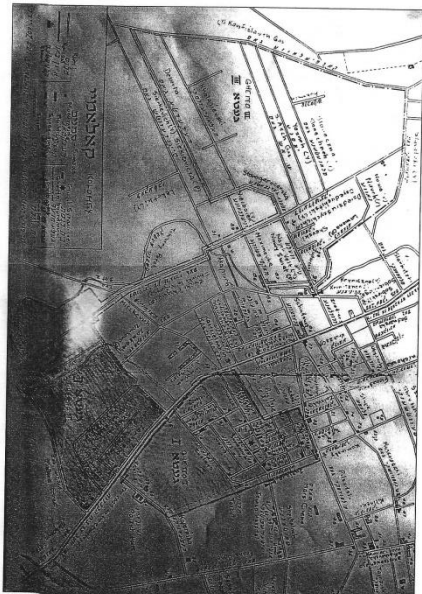
Розстріл євреїв у м. Світліві. 1942 р.
Shooting of the Jews in Svitlychi, 1942.

Риби Комуністського етну. 1944 р.
Balls of Kolomyia ghetto, 1944.

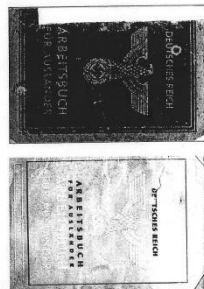
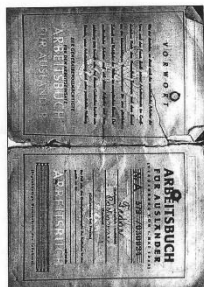
5858. Усього ж, як встановила Надавчарна держава комісія з розслідування заочинів німецько-фашистських загітарників, ними у розташуванні сім'ї штабів і катівень, "таборів смерті" і "штабів" гетто і газових камер було знищено 223 920 мешканців області. Згадайте, сучасні загітарники, заподіялих області за часів фашистського владарства, більше 14 млрд харбовців. Варяжське народолюбство, ревнеліччя, погарбання краю супроводжувалися вивезенням на невідомі пращо юнаків і дівчат. За

Колонія євреїв Комуністського етну. 1942-1943 роки.
Map of Kolomyia ghetto, 1942-1943.

314

Уроби дубово-єврейові винни в місто Колонія євреїв.

Трибуна комісія для призначення євреїв до 1942 року.
Work record book for the Jews in Svitlychi, 1942.

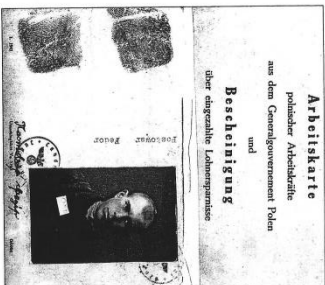

Розгортання антинацистського руху опору на Прикарпатті

Закономірним було розгортання на Прикарпатті антинацистського руху опору єврейської молоді. В умовах краю його свербідність похвала в тому, що борються з окупантами вели не тільки не сліпий організм, а й розумні люди, які мали можливість діяти. Організація зачепила до української молоді, яка вела Української повстанської армії, з'єднавши в ній і українську народну боротьбу з єврейською. Самоборона "УНО". Все ж внаслідок заходів з організації радянського партійно-комсомольського анти-

"Білий лист" "Білий Лист" 1933 р. в. Колонія євреїв. Радянська влада до німецького адвєрсу внаслідок заходів з організації радянського партійно-комсомольського анти-

Рейд Радянської Армії в 1933 в Колонію євреїв. Тоді внаслідок заходів з організації радянського партійно-комсомольського анти-

рору і корпції, який авчя на дню Стає таж-чня і неологізмів. Сьогодні цілий край з'являється, і чя не у вищому ступені від-вади білшовицької".

фашистського руху в області певний час див-ля на підпільний обком КПЮ. Забоботівська антифашистська група, організації "Народ-Амво", і чя не у вищому ступені від-вади білшовицької".

315

Учителі державної інавмітлі.
м. Коломиї, 1941-1942
Teachers of the State Grammar School in Kolomyia, 1941-1942 academic year

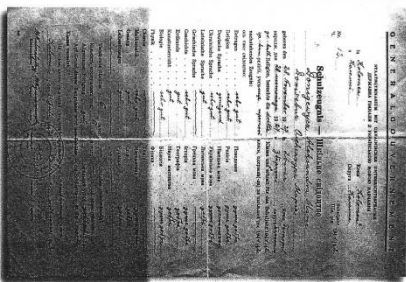
Шкільне садкоцтво.
м. Коломиї, 1941-1942
School Certificate Kolomyia
Year 1941/1942 academic year

Андрія Загорська (середі).
1942 р.
Kindertransport, 1942

патський", 1-ша танкова бригада – "Комуністський", інші виїскові формування – за назвами населених пунктів. Понад 100 тисяч українців вступили до української армії в складі української армії проти німецько-фашистських загарбників. До 10 тисяч з них загинули в боях, пропали безвісти, померли від ран у воєнних шпиталях.

Присяга Захвду України Червоної армії означувала повернення репресивного радянського партійно-політичного режиму з його більшовицьким екстремізмом, "назавничийщини", намагаючись взяти реванш за втрати злочини і продралучки, за "в'язати обиди" внаслідок воєнних катастроф 1941-1942 років.

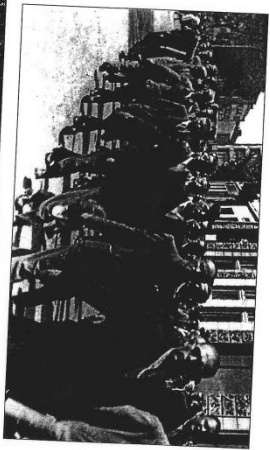
Учні Станіславської торгівельної школи – члени ОУН, 1942 р.
Students of Stanislav Trade School, members of OUN, 1942

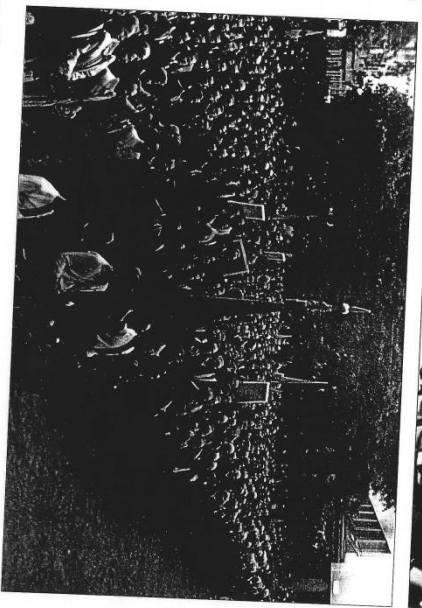
324

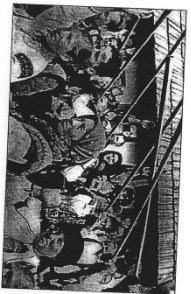
Недобровільні дивізії "Галичина" та "Січ" в Україні, 1943 р.
Records of Galicia Division in Ukraine, 1943

Відправлення мобілізованих дивізій "Галичина" та "Січ" в Сибір.
Август 1943 р.
Forming of Galicia and Sich front, Stanislav, July, 1943

із західними арміями, щоб перешкодити радянській експансії. Це спонукало провід ОУН і командувачів УПА продовжити боротьбу з більшовиками, зосередитися на боротьбі проти ІІ Червоної армії і радянської партизанів. Для тих, хто боровся за ідею незалежності Української держави, ставали нові, Трагічний етап конфронтації з радцями, щоб зберегти Україну від німецько-фашистської окупації, мобілізувати на яку потрібні дивізії невідомі елементами країни. Вони, наслідком, були спрямовані проти НКВС, членів кола, ОУН і тих, хто співпрацював з радянськими режими. Це була радянської влади були дії ОУН і УПА на Станіславщині, де на 21 серпня 1944 р. мали

Привантаження дивізіонів "Галичина" та "Січ" на човни в Станіслав, 1943 р.
Loading of Galicia Division units on boats in Stanislav, 1943

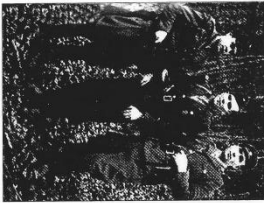
325

Іван Бровченко ("Гриш") (1916-1997), організатор підпілля в Східній Україні на Станіславщині та в районі Дніпра в часі німецької окупації. УПА ("козацька")

Українські повстанці приєдналися до партизанського загону Івана Івановича Морозова, командира загону морозівців, який діяв в районі міста Дніпропетровськ. Морозівці брали участь в боротьбі проти німецької окупації в Україні.

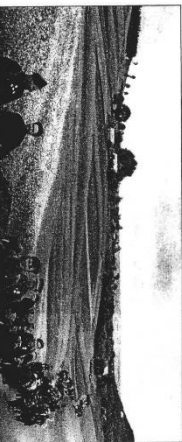

Полтавська шкільна група (1945 р.)

330

Група підпільних співробітників УПА в місті Львів, яка діяла в період німецької окупації в 1944 р.

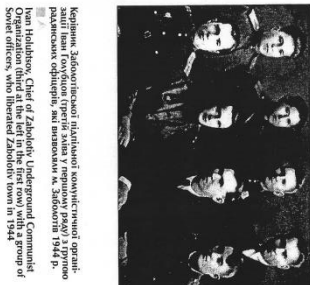
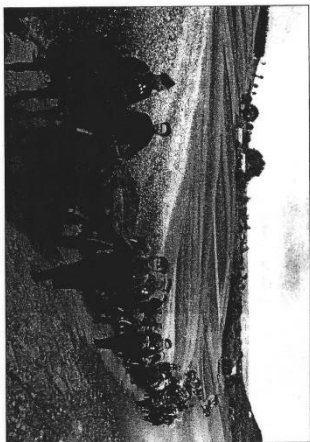

Олег Гутсиренко – керівник підпільної організації в місті Львів в часі німецької окупації в 1941 р.

Після успішного партизанського з'ясування в Карпат, 1943 р.

Степан Козак – командир партизанського загону в Карпат, 1943 р. після втечі з Карпат в 1943 р.

Керівник загону підпільних співробітників організації в місті Львів в часі німецької окупації в 1941 р.

Після успішного партизанського з'ясування в Карпат, 1943 р.

Членів націоналістичного підпілля в часі операції "Велика бовкада" (січень-квітень 1946 р.) радянські гарнізони зайняли всі населені пункти Прикарпаття і Карпатського краю, мобільні групи загонування речової дії, застосовувалася авіація. Чисельність учасників руху опору скоротилася до різних одиниць, на 40-60 % за даними

331

Г. Кулаїн – командир радянського партизанського загону "Іскра", що діяв на території Прикарпаття

■ G. Kulahin, commander of the Iskra (Spark) Soviet partisan regiment, fighting in the territory of Precarpatia

Майор Володимир Цимбалюк – учасник звільнення м. Станіслава від німецько-фашистських загарбників, 1944 р.

■ Major Volodymyr Tymbaliuk, participant of the liberation of Stanislav from Nazi-German invaders, 1944

В. Горелов – герой Радянського Союзу, командир танкової дивізії, що брала участь у звільненні Станіславщини від нацистських окупантів

■ V. Horelov, Hero of the Soviet Union, commander of the tank division, who took part in the liberation of Stanislav region from Nazi occupant

А. Цаплін – герой Радянського Союзу, який загинув, звільняючи м. Рожнятів, 1944 р.

■ A. Tsaplın, Hero of the Soviet Union, who was killed during the liberation of Rochniativ town, 1944

радянської сторони, за час зимово-весняних операцій 1946 р. на теренах Станіславщини було розгромлено 68 формувань УПА і ліквідовано 145 організацій ОУН, знищено 1836, захоплено в полон і заарештовано 3030 членів ОУН і УПА та симпатиків націоналістичного руху. 24 лютого 1946 р. під час бою групи повстанців з рейдово-пошуковою групою 215-го стрілецького полку військ НКВС у районі Чорного Лісу загинув один з найвідоміших повстанських керівників командир куреня "Чорний Ліс" УПА-Захід В. Андрусяк ("Грегіт", "Різун").

Напрями й тактичні засоби збройної боротьби ОУН та УПА у цей час були досить різноманітними: несподівані напади на гарнізони й пости МВС, наскоки на центри перебування компартійно-радянської адміністрації, засідки на шляхах і біля в'їзду в населені пункти, нищення комунікаційних споруд та засобів зв'язку, саботажні акції, руйнування промислових об'єктів, адміністративних спо-

Радянські солдати форсують

Радянські воїни ведуть бої на

Радянська танкова дивізія бере

332

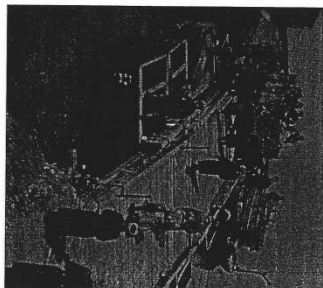
Повстанці розстрілюють червоної машини, що загарбали Вісвал, Весна 1944 р.

Заїті ОУН та УПА на Прикарпатті не змагалися повстати влітку 1944 р. Сталося так, що в 22 бойові групи УПА (149 бойців), 168 під-

Вісвал то Чортківського району адміністративного поділу с. Вісвал, Горобілівського району непереміж через Дністер, Весна 1944 р.

Від червня до листопада 1948 року на Станіславщині проти ОУН і УПА було проведено низку операцій, унаслідок яких ліквідовано 65 бойових груп УПА та підпільних осередків ОУН, воїни і заарештовано 1632 повстанців і підпільників та їхніх прихильників. 3-5 грудня на озерах Станіславщини 215-го стрілецького полку Червоної Армії відбувся с. Полісся Перегітського району (нині с. Полісся з Адушкино переїздом) Служби безпеки і розколу ОУН Карпатського краю в. Давид (Митри). Потужний наступ радянських сил на по-

Капітан Плавко Адамин – командир партизанського загону в Станіславі, 1944 р.

Радянські військові частини на підступах до м. Станіслав, м. Ампелів, 1944 р.

В. Горелов – герой Радянського Союзу, командир танкової дивізії, що брала участь у звільненні Станіславщини від нацистських окупантів

роль у практиці каральних операцій відомі, аса розшуковим акціям з ціллю виявлення і захоплення бунтівників і сорочків повстанців, використано кампанії з заготівлі сільськогосподарської продукції для викривлення націоналістичного підлілля.

Радянський воєначальник Плавко – командир партизанського загону в Станіславі, 1944 р.

Александр Косаченко служив медиком в 27-й бригаді медичих сестер СРСР.
 ■ СРСР
 Катерина Митронова, членкиня Комітету звільнення Шаньдзі

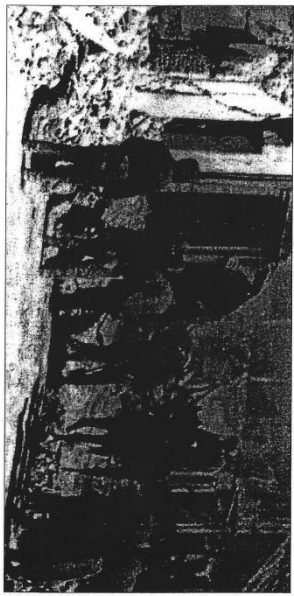
Микола Юлія Пилипенко, опортуніст і партизанський діяч, який отримав нагороду Пам'яті 1944 р.
 ■ МДР
 Фігури в музеї бойових героїв у м. Станіслав, липень 1944 р.

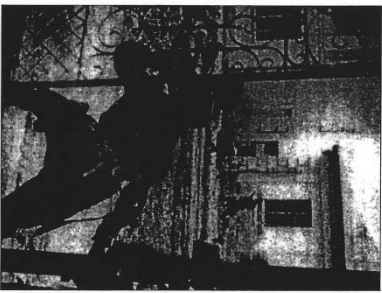
Біскуп Кузнєв (1918-1944) - радянський діяч, член ЦК КПСР. Загинув 1944 р. За проміжок часу після загибелі він отримав нагородження Героя Радянського Союзу.
 ■ СРСР
 Уєгор Кузнєв (1918-1944), Росіянин, який загинув, досвідчений борець і діяч за волю

Три жінки вийшли з напруженого бою на вулиці м. Станіслав 27 липня 1944 року. Вони були членами Комітету звільнення Шаньдзі.

334

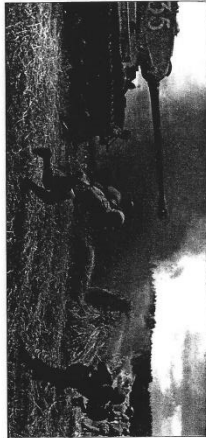

пільних організацій ОУН (817 осіб) і майже 500 окремих діючих боровиків та негероїв. Саме вони завдали відплатних ударів по об'єктах радянської влади. У листопаді-грудні вони здійснили 38 акцій, у тому числі 23 терористичних напади на комуністично-радянський та комсомольський актив. Найбільш активно повстанці та підпільники продовжували діяти на Станіславщині у 1949 році. Тут стався на 1 квітня 1949 р. на бойових діях партизанський загін ОУН (901 особа) і 329 окремих діячів. Усього 1395 осіб. Упродовж травня-листопада 1949 р. повстанці і підпільники здійснили на території області 212 акцій, унаслідок яких втрачені життями, пораненнями і заарештованими радянськими органами 200 осіб. За 1949 р. і 4 місяці 1950 р. від рук націонал-соціалістичного підпілля на Прикарпатті загинули 200 голів сіл, 19 голів колгоспів, 30 улюблених дітей мати.

У відношенні на дії повстанців та підпільників відносна воля відстоювала широкими діями повстанців і партизанів, лише за перший квартал 1949 р. їх вдалося розгромити

У БОІ, АДУЮЧІ СВЯТОМУ ВІЙНИ ТА ВІСВОБОДЖЕННЮ ШАНЬДЗІ

ВЕРНЫЙ СЫН РОДНЫ

Сын, великий партизан
 Милой Бити, герой партизанского боя
 за свои Родины, выстоял в борьбе,
 Блестящей доблести, отваги,
 и умно организатора с боями

Имя ТИХОУВА
 ТИХОУВА - это имя, которое
 известно каждому жителю
 Станиславщины. Это имя
 связано с героическим
 подвигом партизана
 Тихова, который в 1944
 году вступил в партизанский
 отряд и участвовал в
 боях за освобождение
 Станиславщины.

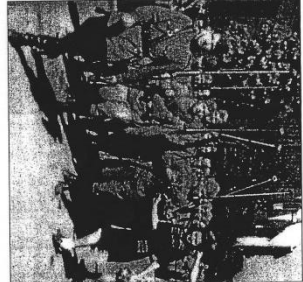

Кий області, за даними МДБ, числилося 93 групи і організації ОУН (586 осіб), а також 47 так званих «келдів» націоналістичних сесерів. За 7 місяців 1951 р. повстанці 34 представники радянського режиму.

Однак національно-визвольний рух на Прикарпатті був приречений на поразку, оскільки перемогти могутню тоталітарну систему було

на Станіславщині повністю 30 і частково 133 бойових груп у ПЛН і підпільних 78 осіб. Ці ОУН, втрачені за період 1949 р. сили вели бойового руху у Станіславській області: недовраховали у своїх діях понад 1820 осіб. Неповністю втрачено для повстанців і підпільників виявлялися загиблі у квітні 1949 р. провідники ОУН Карпатського краю й командира УПА-Закарпа. В. Сидора («Шевель», «Вийти»), Крім цього, впродовж січня-березня 1949 р. з території Станіславщини було депортовано 372 родини (1030 осіб).

У 1950 р., як і в попередні роки, націоналістичне підпілля на бойові дії вийшло з поразкою. Загалом до 940 осіб, організованих у 15 бойових груп, 148 підпільних організацій ОУН. Укільки зсумовани впродовж 1950 р. було здійснено 144 акції. Станом на 1 січня 1951 р. у Станіславській

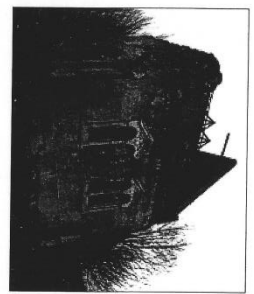
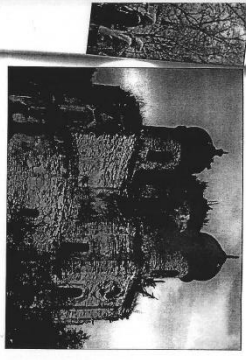

335

Провести под розстрілом націоналістичного лідера області м. Станіслав, 27 липня 1944 р.
 ■ СРСР
 Сергійчук єдиного в Україні націоналістичного лідера області м. Станіслав, 27 липня 1944 р.

Радянські війська у Карпатській області, липень 1944 р.
 ■ СРСР
 Советские войска в Карпатской области, июль 1944 г.

Партизанський загін біля м. Станіслав, липень 1944 р.
 ■ СРСР
 Партизанский отряд близ м. Станислав, июль 1944 г.

Зруйнований храм
■ / The church in Vinohyry
у місті Київі зруйнований після війни 1945-48 рр.

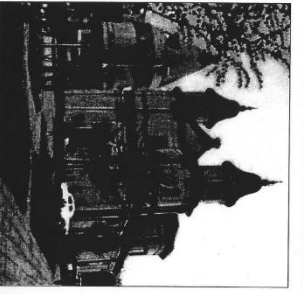
Музей-карпати, здійснював тотальний контроль за ідейним змістом освіти, культури, літератури, творчість мистецтва, радіо- і телепередач, друкованої продукції, театрів, філармоній, музеїв.

У національному питанні радянський режим проводив широкомасштабну програму русифікації, насаджуючи комплекс меншовартості української нації. Одним з основних знарядь стає відестрамована політика знищення української мови.

Найбільшим із злочинів тоталітаризму став зухвалий геноцид Закарпаття крими, який стався широким етнічним пролетаріатом Російської імперії, адміністративним став вилучення української мови.

Трагічною сторінкою історії була спроба радянського режиму використати духовно-релігійну спадщину українського народу для життя народу України. Прокатившись на територіях криво, 8-10 березня 1946 р. собор Греко-католицької церкви у Львові під тиском властей сформував члени з Ватиканом і відклавляв Греко-католицьку церкву. Подальше переслідування представників Греко-католицького духовенства, які не перейшли у православія, вступили психологічно-моральному тиску, адміністративним та репресивним заходами, греко-католицьке духовенство і вірні, духовним батьком яких був митрополит Й. Салий, не підтримали рішення собору і перейшли в підпілля.

Незважаючи на нацелі тоталітаризму, дух опору на Прикарпатті не припинявся. Його форми були різноманітні: від збройного повстанського руху, очолюваного ОУН і УПА, до політичного протесту, зокрема, бойкотів. Під час виборів до Верховної Ради 1954 року в Україні, ОУН і УПА вели агітаційно-виборчу кампанію, агітуючи проголосити незалежність України, а також закликаючи до виборів до Верховної Ради СРСР 10 лютого 1946 р. Частина селян цього дня покинула свої оселі, щоб не брати

Музей етнічного релігійного та історичного музею в місті Києві
■ / Museum of religious history
Frankivsk city. The 1980s

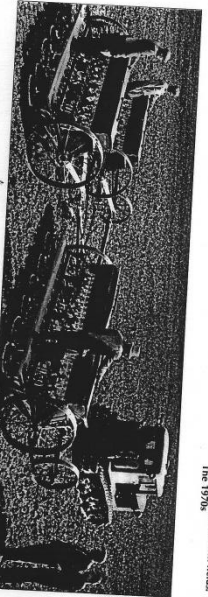
Генерал українського руху
■ / О. Винниченко - член кон-
вергентного з'єднання
Українського національного
руху.

Генерал українського руху,
братів українців
■ / S. Ilyko, Hero of Socialist
Labor, a village leader of
Vinohyry district. The 1980s

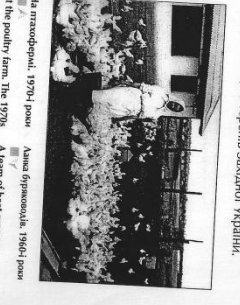
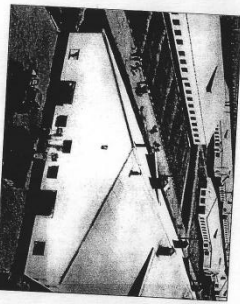

На колективній фермі.
1970-і роки
■ / Collective farm fields.
The 1970s

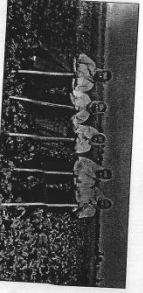

Учась у виборках. На них було організовано
несправжнє поведіння, силою і погрозами
примушували селян іти на виборку. Ділянка
ця, за прова виборів голова виборчої ко-
місії Селен було було задушення як "ворог
народу". 8 лютого 1947 р. у день виборів до

Відомий український мистец-
ствознавець, дослідник
історії українського
народу. 1980-і роки
■ / S. Ilyko, Hero of Socialist
Labor, a village leader of
Vinohyry district. The 1980s

Ми, селяни невадячі. Про обмежений характер
процесів деєстанізації в період хуртовини
„бандити свідчать той факт, що поза амністією
завждишкє політичні в'язні, які брали участь
у колективізації з теренів Західної України.

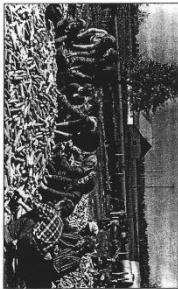
На колективній фермі.
1970-і роки
■ / At the railway farm. The 1970s

Верховної Ради УРСР і до обласних рад, на
дні 11 22 у Навальній невідомий викнув
в урну 5 листків із написами „Ми голосує-
мо за українських повстанців, за УПА, 10 000
бандарівців”.

Сторони лібералізації останньо-політичного
життя в хуртовинський період, в Україні, обра-
ження основ командно-адміністративної систе-

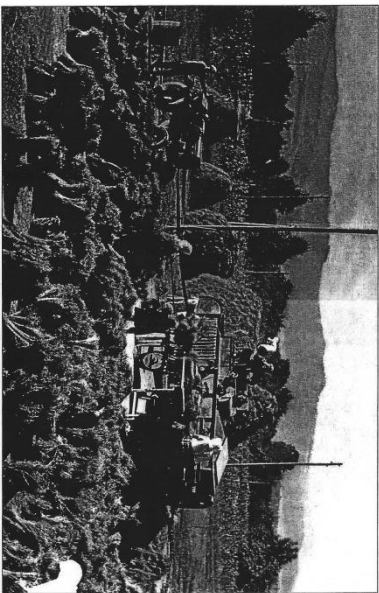

Грошова одиниця
національної держави
в Радянському Союзі у 1946-1948 рр.
А banknote of 10 deniroes,
which circulated in the USSR
up to the late 1940s.

Обробка сільськогосподарських угідь
під час колективізації, 1948 р.
Farm production processing,
1948

розійшлося дисидентство, що стало новітньою формою громадянського протесту. Значна кількість вивіль незгоді з тоталітаризмом брала повсякчас саме із Західною Україною. Були частину дисидентів на Прикарпатті (41 особа) ставалими представники інтелігенції (письменники, митці, режисери-драматурги).

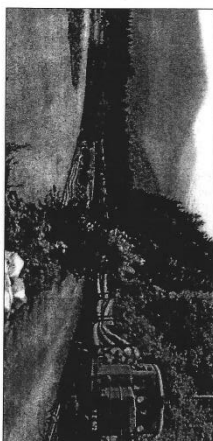

Перехідна акція, 1970-ті роки
Era, protesting, The 1970s

353

Витяг акції з Пензаршта.
1969 р.
Timber transportation from
Penzarshita, 1969

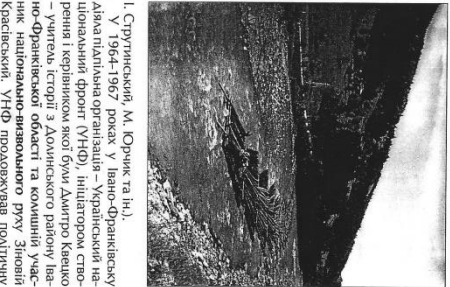

Дисидент на Червоній Вершині
в Івано-Франківському районі, 1969 р.
Timber felling down the
Red Mountain, 1969

На Радянському атомобілі
в 1970-ті роки
Timber transport processing
plant, The 1970s

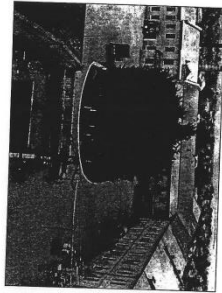
щкі священники, студенти). Дисидентський рух мав яскраве національно-демократичне спрямування. Вивагами громадянського протесту були: поширення антирадянських листівок, сам-видачу, праше дисидентів („Мислені“, „Репортажі“, прослужування імені Берліна, В. Мозоль, прослужування передачі німецьких радіо, „Голос Америки“, „Свобода для України“, запити державні організації мистецтва до Радянських керівних інституцій щодо арешту Європа, українських інтелектуалів, організації заходів. Особливо пам'яті Т. Шевченка, тощо. Особливо самвидавчої літератури західного регіону

Україні стала гостра критика радянського режиму, вимога державної незалежності, апеляція до попередніх етапів українського національно-визвольного руху, зокрема, ОУН і УПА. На Прикарпатті мало місце і релігійне дисидентство, представники якого виступали за утвердження не акадарованої, а фактичної свободи совісті, вимагали відновлення греко-католицької церкви. Тобто із цієї здійснювалися спроби організованого опору радянській тоталітарній системі. Зокрема, в кінці 50-х років у Станиславі діяла підпільна Об'єднана партійна організація України, створена групою релігійників та студентів (І. Катчук, В. Імків,

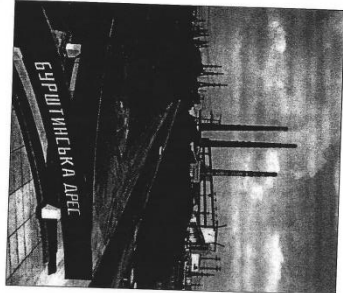
354

І. Струтинський, М. Юрчук та ін.). У 1964-1967 роках у Івано-Франківську діяла підпільна організація – Український національний фронт (УНФ), ініціатором створення і керівником якої були Дмитро Квядко – учитель і керівник з Доминського району Івано-Франківської області та команди учасників національно-визвольного руху Зіновія Красівський. УНФ продовжувала політичну

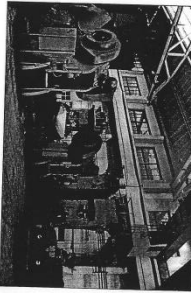

Технічний учнівський факультет, 1967 р.
Урожайний літ фактор, 1967

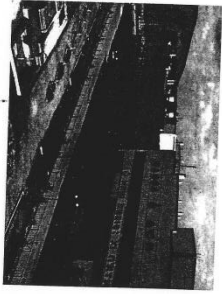
Завод АСТ «Надзир», 1980-і роки
Нафта завод фактор, 1980-і роки

Бригантина АРЕС, 1969 р.
Видний внутрішній план, 1980-і роки

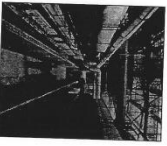

Курсова виробництва об'єкта «Харків» - великий кінцевий продукт, 1980-і роки
The Slobodnii concept in Kakhovka, an industrial plant of the Resurrection chemical industry, The 1980s

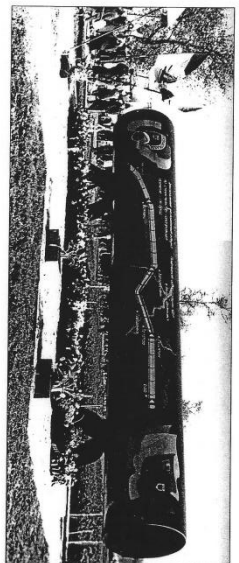
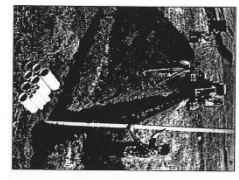
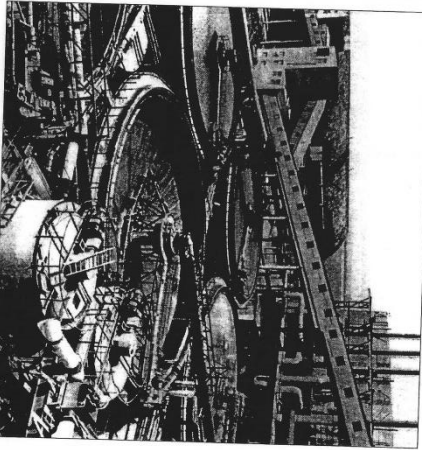

ліній ОУН і УПА, відстоював неминучість збройної боротьби проти режиму за створення самостійної демократичної держави. Починаючи з 1950-х років, він організував в Україні понад 150 осіб з Ужгородської, Івано-Франківської, Закарпатської, Тернопільської, Кіровоградської, Чернівецької, Донецької областей.

1960-80-і роки характеризувалися посиленням правозахисного руху. 9 жовтня 1976 р. була утворена Українська група сприяння виконанню Гельсінкських угод, основною вадання якої полягало в ознайомленні з ситуацією в Україні та наданні їй гуманітарної допомоги на території УРСР. Вихідці із Північної України стали активістами Української

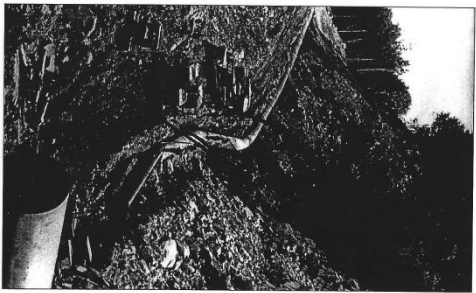
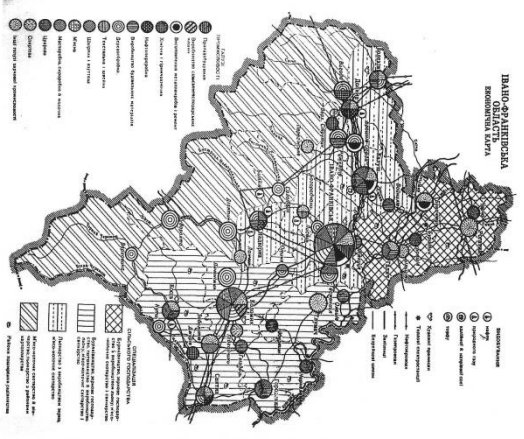
У червоній палаті «Харків» - великий кінцевий продукт, 1980-і роки
In the red chamber of the Slobodnii plant workshop of the Resurrection chemical industry

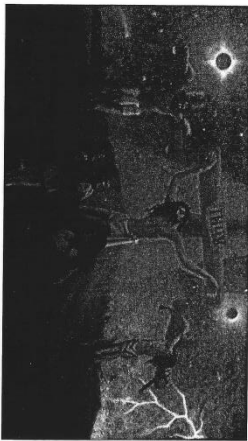
Модернізація роботи на Івано-Франківському заводі, 1970-і роки
Land reclamation in Ivano-Frankivsk region, The 1970s

Економічна карта Івано-Франківської області, 1980-і роки
The economic map of Ivano-Frankivsk region, The 1980s

Гельсінкської групи (П. Січко, О. Попович, О. Заміха та ін.). Данік. Реакція тоталітарного режиму не забарилася. Вона виявилася у хвалі арештів, проведених у середовищі творчої інтелігенції України, звинуваченні в «українському буржуазному націоналізмі». У 1979 р. на дільниці Об'єднаної партії виваження українців відбувся закритий судовий процес, на

Будівництво електростанції «Солі», 1970-і роки
Lifting bridge via pipeline, The 1970s

Дмитро Левченко.
Олекса Данилиш. 1956 р.
Голландія, 1956 р.

Дмитро Левченко.
Дреплетів Ланчик.
Олекса Данилиш. 1956 р.

Тисменицького, Калузького, Довніського районів були проведені збори вряних (Пресо-катонички) церкви, на яких після богослужінь люди передали віршом обривки відомої Закарпатської української народної пісні «Вірш на честь святого Дмитра». У західних зародках народної історичної літератури з'явилася пісня про Пресо-катонички. Пізніше Рижський Ланчик Павлом ІІ, Кордуніашию діля пресо-катонички західноукраїнських областей здійснював створений восени 1987 р. у Львові Комітет захисту Української Катонички Церкві.

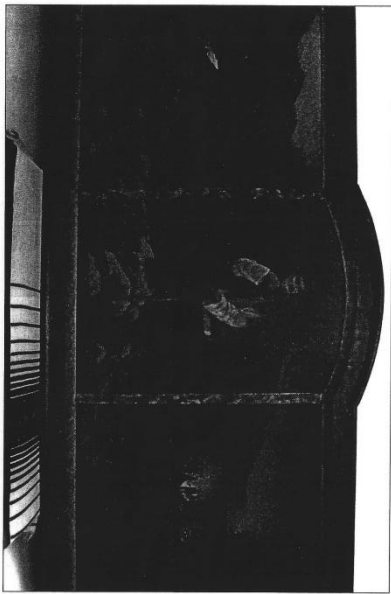

Дмитро Левченко.
Колішня Голландія. 1954 р.
Дреплетів Ланчик.
The Land's Church. 1954

Дмитро Левченко (1910-1999). Колішня Голландія. 1954 р. Наполеон з герцогом Голландії. 1910-1911 рр. Наполеон з герцогом Голландії в селі Голландія. 1910-1911 рр. Наполеон з герцогом Голландії в селі Голландія. 1910-1911 рр.

Дмитро Левченко (1910-1999). Колішня Голландія. 1954 р. Наполеон з герцогом Голландії. 1910-1911 рр. Наполеон з герцогом Голландії в селі Голландія. 1910-1911 рр. Наполеон з герцогом Голландії в селі Голландія. 1910-1911 рр.

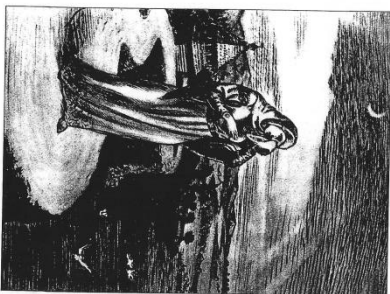
Василь Каспар (1906-1976) – народився в с. Миколаївці Східноукраїнського району, Надзвичайний Член ЦК СРСР. У 1972 році закінчив Київський державний університет ім. Шевченка. Автор численних творів українською мовою. У 1959 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1961 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1962 році був членом Українського Союзу Художників. У 1963 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1964 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1965 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1966 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1967 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1968 році був членом Українського Союзу Художників. У 1969 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1970 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1971 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1972 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1973 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1974 році був членом Українського Союзу Художників. У 1975 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1976 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1977 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1978 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1979 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1980 році був членом Українського Союзу Художників. У 1981 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1982 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1983 році був членом Українського Союзу Театралогів.

Ілюстрації Василя Каспара до Миколаївської повісті Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р.

Ілюстрації Василя Каспара до Миколаївської повісті Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р.

Василь Каспар (1906-1976) – народився в с. Миколаївці Східноукраїнського району, Надзвичайний Член ЦК СРСР. У 1972 році закінчив Київський державний університет ім. Шевченка. Автор численних творів українською мовою. У 1959 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1961 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1962 році був членом Українського Союзу Художників. У 1963 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1964 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1965 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1966 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1967 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1968 році був членом Українського Союзу Художників. У 1969 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1970 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1971 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1972 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1973 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1974 році був членом Українського Союзу Художників. У 1975 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1976 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1977 році був членом Українського Союзу Театралогів. У 1978 році був членом Українського Союзу Журналістів. У 1979 році був членом Українського Союзу Письменників. У 1980 році був членом Українського Союзу Художників. У 1981 році був членом Українського Союзу Музикантів. У 1982 році був членом Українського Союзу Кінематографістів. У 1983 році був членом Українського Союзу Театралогів.

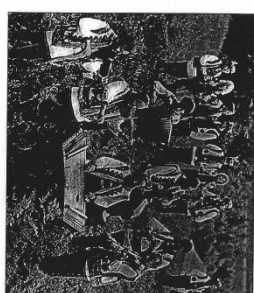
Ілюстрації Василя Каспара до Миколаївської повісті Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р.

Ілюстрації Василя Каспара до Миколаївської повісті Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р. «Миколаївська повість» Василя Каспара. 1983 р.

У його діяльності брали участь жителі Прикарпаття: Ярослав Асєв з м. Брошів та Стефанія Гершан-Січєво з м. Давидів. У містах і селах краю зростає кількість націоналізованих владю пресо-катоничких відрядів, присячників, 1000-літню хрещення Київської Русі. Дане з найбільших богослужінь, у якому взяли участь понад 5 тис. віруючих не тільки Івано-Франківщини, але і Східних Львівщини і Тернопільщини, відбулося 17 липня 1988 р. у Голшівському монастирі. Важливими етапами включення Прикарпаття у національно-демократичну революційно-політичну боротьбу – Українсько-польському кублі, Товаристві української мови імені Т. Шевченка, історико-культурному товаристві «Меморіал», релігійно-культурному товаристві «Землений світ», Ук-

Історичні Прикарпаття в архітектурі

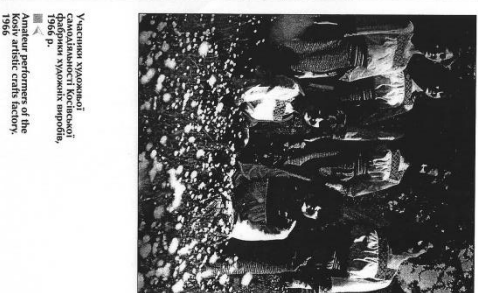
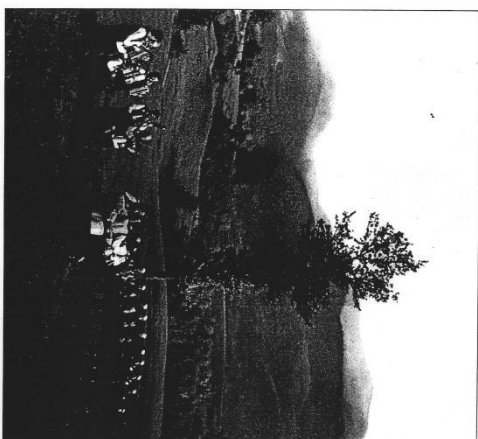
Костюми народних танцювальних ансамблів. Кошівський міський ансамбль

Князь, бандурист, танцюрист, музикант, громадський діяч, діяч української культури. Микола Бандурист. Кошівський міський ансамбль

Процес політичної структуризації сучасна приваля до утворення цілої низки політичних партій: Української республіканської партії, Соціал-демократичної партії України, Демократичної партії України, Української християнсько-демократичної партії та інших. Прикарпаття з південням зусстріло припиниття 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України.

24 серпня Прикарпаття радо вітає проголошення Верховною Радою УСРР Акта про введення української мови в державній суверенітет. Введення української мови в державній суверенітеті 1 грудня 1991 р. підтвердили рішення українського народу до незалежного суверенного життя.

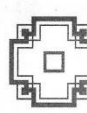
Національні інтелектуально-педагогічні асоціації: "Українська педагогічна інституція ім. Василя Стефанива" (Львів), "Українська національна асоціація педагогів" (Київ), "Українська національна асоціація педагогів" (Київ), "Українська національна асоціація педагогів" (Київ).

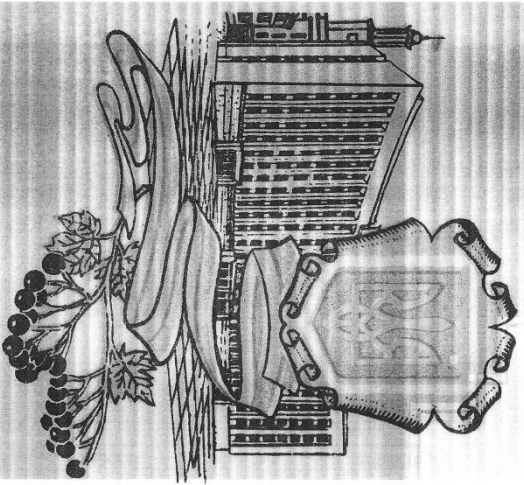
Українська народна музика. Співочецький ансамбль. Кошівський міський ансамбль. 1966 р.

У незалежній Україні державі

In an independent Ukraine

Новітнє українське державотворення в краї було позначене важливими змінами соціально-економічного, політичного і культурного характеру. Перші роки переходу української економіки з командно-адміністративних до ринкових принципів функціонування супроводжувалися болючими змінами, пов'язаними із закриттям чи перепрофілюванням великих підприємств ВПК, падінням обсягів виробництва, зростанням безробіття, що зумовлювало нову хвилю трудової еміграції. На селі, на зміну колгоспно-радянській системі, запроваджувалися фермерські засади господарювання, зростає приватна індустрія наших промислів.

Помітні економічні зрушення відбулися на початку ХХІ століття. В області на повну потужність запрацювали підприємства паливно-енергетичного комплексу: "Нафтохімік Прикарпаття", "Лукоор" "Вінніс", лінійно-виробничі системи Прикарпаттярангазу. Бурштиńska ТЕС увійшла в систему "енергетичного острова", забезпечуючи електроенергією на експорт країни Центральної Європи. Стали відомими далеко за межами нашої держави торгіві виробці хутрофірми "Ісхменіця" та "Тикаферюк". В області проведено значну роботу з газифікації прикарпатських сіл, "голубий вогник" було запалено в більше ніж 70 населених пунктах. За останніх вісім років було заведено в експлуатацію 80 об'єктів освітлі, 20 закладів культури, збудовано понад 1,5 млн. м² житла. За показниками соціально-економічного розвитку область увійшла в лігтуру країн в державі.

Будь-яке нагадуємо. Тісні економічні зв'язки із багатьма країнами світу, завдяки сприятливому інвестиційному клімату здійснена широкомасштабна програма реконструкції обласного центру та бага-

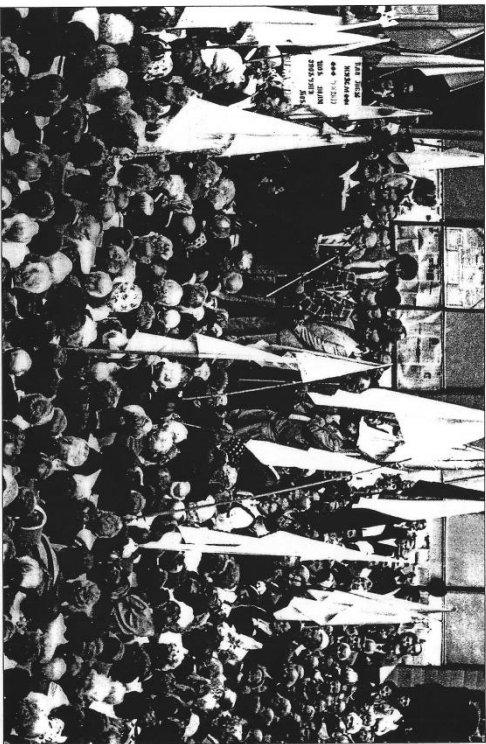
Найбільш величезний національно-демократичний переворот в Україні. Велико-Франківське Ралі в підтримку демократичних змін в Україні, 1992

трах міст області. Сьогодні більшість прикарпатських міст і містечок набули виразного європейського вигляду, зберігаючи при цьому свою історичну неповторність. У місті Коломиї збудовано унікальний Музей писанки, який став окрасою та визначальною картою stolovici покупецького краю.

Наш край справді можна назвати туристичною перлиною України. Карпатські гори мають не тільки своєю красою, але й першокласними готельними, туристичними і відпочинковими комплексами.

Успішно в гірських районах розвивається "зелений" туризм. Стали загальнодоступними своєю європейською якістю туристичні комплекси "Карпати", "Синьгора", "Бюковель". У мавровиничному куточку Карпат біля села Гута збудовано державну Резиденцію Президента України, де проводяться важливі зустрічі на міжнародному рівні.

У часи незалежності Прикарпаття поновило свій національно-культурний потенціал, область є осередком розвитку культури і мистецтва, освіти та науки. У

Івано-Франківське мітинг-...
Івано-Франківське мітинг...

Виступ голови Центрального Народного Апарату Микола Жолновий, 1991 р.
Mikola Zholnoviy, the Head of Central People's Apparatus, 1991

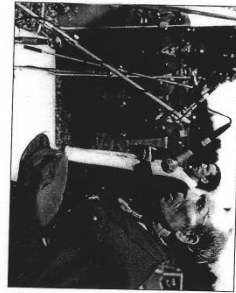
населених пунктах області. Але 90 державних і промислових мураб, зареєстровано понад 4000 пам'яток історії, культури та архітектури, функціонують більше 1600 культурно-просвітницьких установ. Прикарпаття радо зустрічає гостей на численних етнографічних і мистецько-культурних форумах. Загальнодоступними стали такі форуми як "Родослав" і "Родославчик", "Різдво в Карпатах", Галицькі фестивалі та фольклорно-етнографічні фестивалі "Бойківська вата".

Славне Прикарпаття і своїми представниками мистецько-культурної галузі. Тут народилися і вирости. Духовно збагачили український народ 25 лауреатів Національної премії імені Т. Шевченка. Ми можемо гордитися іменами композитора

Vadym Mykhailivskyi, a young warrior in Galychi, 1992 p.
Sacrified from the book "Galychi in the Spring of 1992".

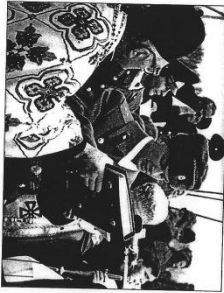

Members of the Ukrainian UFA in Lviv, 1992 p.
Solemn commemoration of the 50th anniversary of the Ukrainian UFA, 1992.

А. Кос-Андрієвського, Хаджиниць О. Заливахи і В. Касіяна, співаки М. Стефлюк, писменники В. Д. Павлика, Т. Мельничука, С. Гушка, Р. Іванюча і братів Юлішук. Європейський успіх на фестивалі Євробачення-2004 завдяки нашій землячці Русалі Лукичю, запаливши енергією всі українські мільйони людей в різних країнах.

Стрілко розвивається освітя галузь, понад 40 тисяч молодих людей забирають освіту у вищих навчальних закладах області: Факіманами вищої школи займаються Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний технічний університет «Львів і Глау». Державний медичний університет. Тут зосереджено значний науковий потенціал.

Микола Мельник (права), Олія, Дмитро і Андрій Павлики, Андрій Стефлюк і Ігор Стефлюк, Михайло Петров, Андрій Кос, 9 серпня 1992 р.

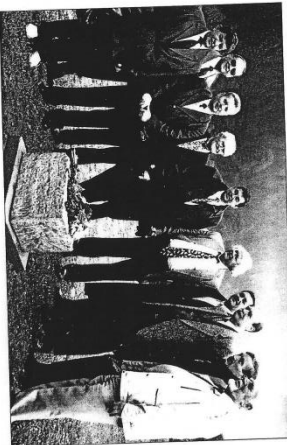
Mikhailo Ielid on the right, a member of the Central OUN, Olya, Dmitro and Andrii Pavlyk, Andrii Stefliuk and Igor Stefliuk, Mykhailo Petrov, Andrii Kos, 9 August 1992.

Приняття присяги Українці в Івано-Франківській області, 1991 р.
Swearing allegiance to Ukraine in Ivano-Frankivsk region, 1991.

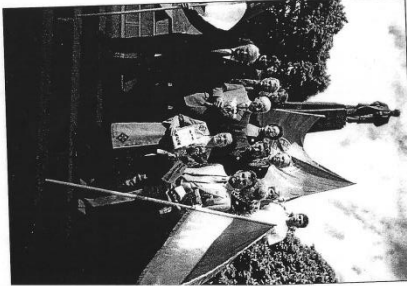
Презентація Президиату Укроборони України в Арсеналі Крайової Армії, 1992 р.
Presentation of Presidential UFA to the assistance of the President of Ukraine Levko Kravchuk, January 9, 1992.

Учасники Всеукраїнського Аграрно-мисливського Асоціації в с. Кривопроді, 1992 р.
Participants of the All-Ukrainian Hunting and Fishing Association in s. Krivoprud, 1992.

Учасники Всеукраїнського Аграрно-мисливського Асоціації в с. Кривопроді, 1992 р.

Відкриття пам'ятника на честь Миколи Іванючки в с. Кривопроді, 1991 р.
Opening of the memorial sign in the village of Krivoprud, 1991.

Візит Євгена Федотюка в с. Івано-Франківськ, 1992 р.
Visit of the UFA commander in the village of Ivano-Frankivsk, 1992.

Асоціація приймає делегацію Співробітників в Каліні, 1992 р.
Association of the UFA receives the delegation of the UFA employees in Kalyn, 1992.

Співробітництво та взаємодія Держави в м. Івано-Франківську. В центрі організатори науково-методологічного блоку Володимир Габонцевич

7. 7. 2008 р. Київ, Україна. Організатори науково-методологічного блоку Володимир Габонцевич та Ірина Коваленко на сцені

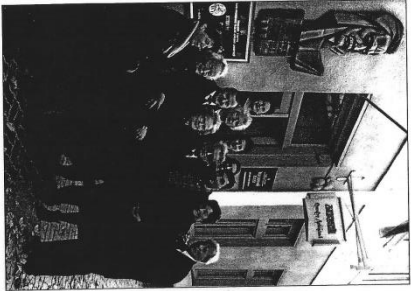
Учасники Європейського форуму українців, Київ, 1997 р.

Forum of Ukrainians, Kyiv, 1997

Доктор Івано-Франківського університету ім. Шевченка, м. Київ, 23-24 вересня 1997 р.

Delegation from Ivano-Frankivsk, report at the Forum of Ukrainians, Kyiv, August 23-24, 1997

ментів на більш як 60 спеціальностях. На 68 кафедрах працює 775 викладачів, з них 60 академіків, докторів наук, професорів, 384 кандидатів наук, доцентів, які докладають зусиль до підготовки висококваліфікованих фахівців, ведуть активну наукову роботу в різних галузях знань, завдяки чому Прикарпатський університет уніфікований до числа кращих університетів України.

Прикарпатський університет успішно перейшов на Болонську програму європейської системи вищої освіти, що значно розширило сферу його можливостей на міжнародному рівні. Ректором університету є професор, член-кореспондент НАН України Богдан Остафійчук.

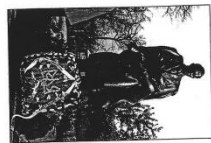
На державному рівні в області у 1999 році було відзначено знаменну дату 1 000-річчя з моменту заснування давньої славної столиці Галича, відбудивши величезну унікальну конференцію та урочисті заходи, приурочені до цієї події, в яких брали участь перші керівники нашої держави.

У червні 2004 року в Івано-Франківську, за ініціативою Інституту історії України та Національної Академії наук України,

393

Відкриття меморіалу на честь відомого українця Миколи Уманця в м. Івано-Франківську, 20 червня 2009 р.

Opening of the commemorative plaque in honor of Mykola Umanets, Ivano-Frankivsk, June 20, 2009

Пам'ятник Степану Бандері в с. Стрий, Україна

Memorial to Stepan Bandera in Striv, Kyiv district

Частиня родинного будинку Степана Бандери в с. Стрий, Україна, який зберігається до цього часу

Part of Stepan Bandera's family house in Striv, Ukraine, which is preserved to present day

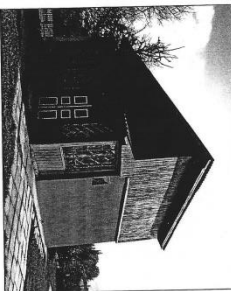
Відкриття для цвинтаря Степана Бандери в с. Стрий, Україна. 20 червня 2009 року. Меморіал Степану Бандері

Commemoration of the OUN founder Stepan Bandera in Striv, Ukraine. June 20, 2009

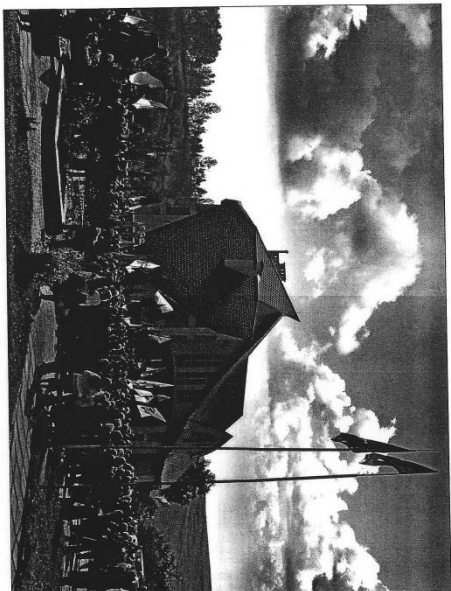
Пам'ятник на честь Івана Маланди, засновника Центрального району Івано-Франківська

Commemorative plaque for Ivan Malanda in Ivano-Frankivsk

Прикарпатського університету імені Василя Стефаника та Івано-Франківської обласної державної адміністрації в рамках Всеукраїнського науково-методологічного проекту було проведено Першу Міжнародну наукову конференцію "Духовна вісь України: Галичина – Наддніпрянщина – Донеччина". В ній взяли участь понад сто науковців з усіх кутків України та представників зарубіжних країн, тематика обговорення мала значний суспільний та науковий резонанс.

Наш край замишляється визаним ареалом національно-демократичних традицій українського суспільно-політичного життя

Відкриття Меморіалу Степану Бандері в с. Стрий, Україна

Commemoration of Stepan Bandera in Striv, Ukraine

394

5. KULTUROLOŠKO POGLAVLJE

U tekstovima iz knjige „*Прикарпаття: спадщина віків*“, od kojih su neki prevedeni u ovom radu, autori se bave kulturno-povijesnim nasljeđem ukrajinske regije Prykarpattja. Na temelju prijevoda možemo hrvatskom čitatelju prenijeti nove kulturološko-povijesne informacije koje služe donošenju novih zaključaka vezanih uz navedenu regiju. S obzirom na to da je tema kojom se autori bave povijesno-političkog karaktera, jedan od najvažnijih zadataka prevoditelja je da se detaljno upozna sa povijesnim okolnostima te geografskim i demografskim karakteristikama tog područja. Koristeći stečeno znanje o specifičnostima jezika i terminologije korištene u tekstovima, krajnji cilj prevoditelja je u procesu prevođenja autentično prenijeti informaciju sa ukrajinskog na hrvatski jezik.

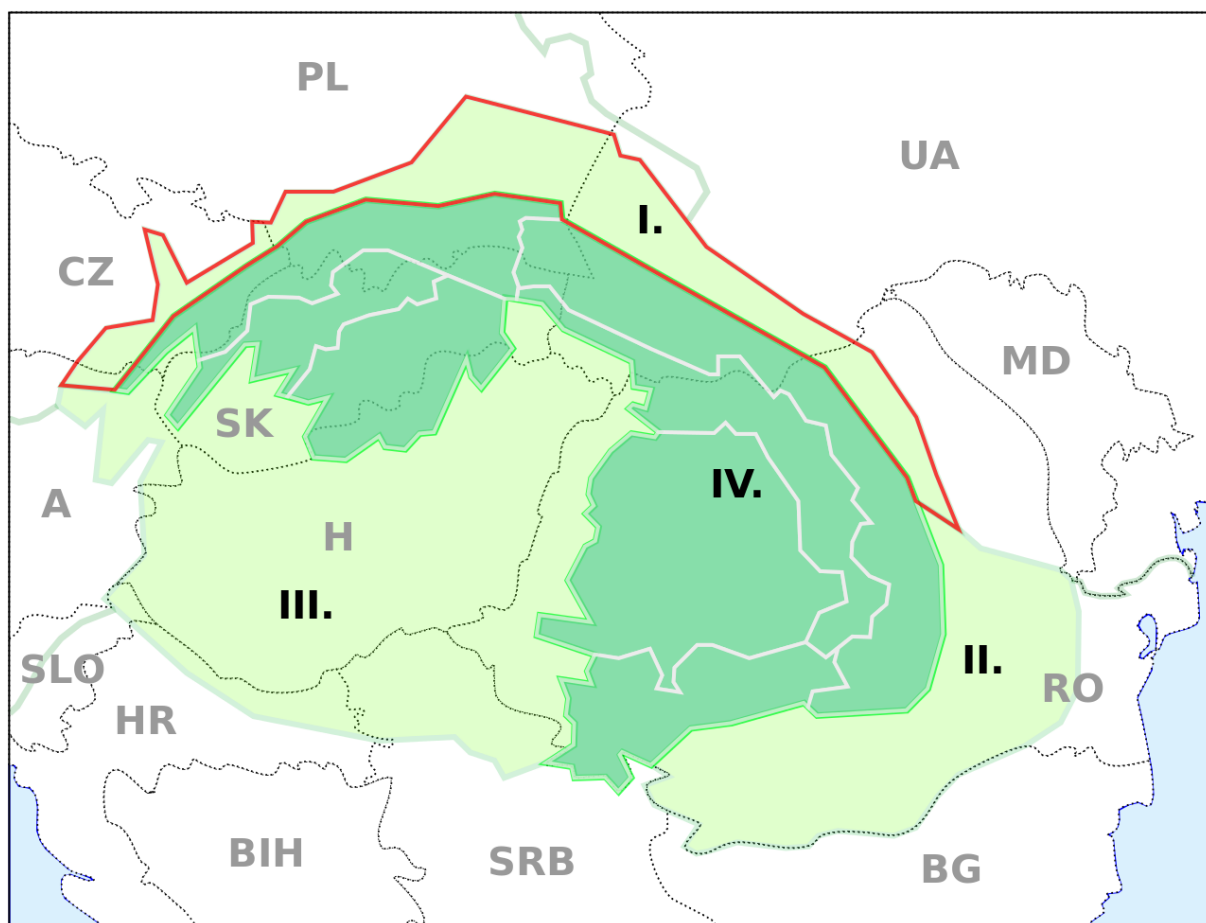
Iz knjige „*Прикарпаття: спадщина віків*“ u sklopu ovog rada prevedeni su tekstovi „*U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)*“ (Кентій А. В., Лисенко О. Є., Марущенко О. В.), „*Prykarpattja u vrijeme totalitarizma (1944 – 1991)*“ (Галицька-Дідух Т. В., Щербін Л. В., Федорчак П. С.) te „*U neovisnoj ukrajinskoj državi*“ (Бурдуланюк В. М., Гаврилів Б. М., Кобута С. Й.).

U kulturološkom poglavlju ovoga rada sažeto su predstavljene najvažnije informacije iz prevedenih tekstova, kao i osnovne karakteristike regije koje čitatelju pomažu rasvijetliti kompleksne povijesno-političke događaje u drugoj polovici 20. stoljeća. Iz tekstova se mogu izdvojiti tri glavne perspektive, koje će u ovom poglavlju biti pojašnjene dodatnim informacijama :

- 1) vojno-politički događaji u regiji tijekom i neposredno nakon 2. svj. rata,
- 2) kontekst sovjetskog (ruskog) represivnog odnosa prema Prykarpats'koj regiji,
- 3) perspektiva gospodarskih i političkih promjena koje kulminiraju padom komunizma i ostvarenjem ukrajinske neovisnosti.

Kroz sve tri perspektive proteže se motiv ukrajinskog otpora i želje za slobodom, izražavajući se ne samo u borbi protiv fašističke Njemačke, već i u poslijeratnom otporu sovjetskim represijama te ostvarenjem samostalnosti u demokratskom društvu.

5.1. Prykarpattja - opće karakteristike

karta Karpatske regije, I. - Prykarpattja²³

Prema podacima navedenima u knjizi „Prikarpatska Galicija“ može se izdvojiti najosnovnije karakteristike te objašnjenje značenja samog naziva Prykarpattja. E. Paščenko navodi: „Prykarpattja je ukrajinski naziv (Прыкарпаття) za regiju u jugoistočnome dijelu Istočnih Karpata. Istočno predgorje Karpata seže od Češke i Poljske, kroz Ukrajinu do Rumunjske. Naziv se većim dijelom odnosi na prostor zapadne Ukrajine – uz Ivano-Frankivs’ku oblast, zajedno sa susjednom Bukovinom. Kao povijesno-etnografski pojam povezuje se ponajprije s prostorom Ivano-Frankivs’ke oblasti, smještene ispod karpatskoga gorja, zatim djelomično s Ljvivs’kom oblasti na istoku i Černivec’kom na jugu zapadne

²³ Карта Карпатського регіону.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Carpathians_Subcarpathia.svg/1280px-Carpathians_Subcarpathia.svg.png

Ukrajine. Prykarpattje je sastavni dio Galicije, koju na prostoru Ukrajine čine Ljivivs'ka, Ivano-Frankivs'ka i Ternopiljs'ka oblast.²⁴ Ovu prostornu definiciju regije potvrđuju i drugi izvori²⁵, gdje je navedeno da iako granice nisu strogo određene, termin Prykarpattja se često primjenjuje kao sinonim za povijesnu regiju Galiciju (укр. Галичина), koji uključuje i područje Bukovine (укр. Буковина).

U nastavku odlomka u knjizi „Pikarpatska Galicija“ navode se i podaci o administrativnom uređenju regije, povijesti te stanovništvu: „Administrativno središte Prykarpattja je grad Ivano-Frankivs'k, nekadašnji Stanislav, dok široko područje ima niz značajnih povijesno kulturnih sadržaja koji mogu posebno zainteresirati hrvatski auditorij. U srednjovjekovnoj Rus'-Ukrajini jačala je ovdje Ğalyc'ka kneževina, s tada najvećim mjestom Ğalyc, koje je imalo središnju ulogu sve do kasnije utemeljenoga Lavova. Kroz povijest, prikarpatska je Galicija bila važan čimbenik u otporu antiukrajinskim vladama, koje su u zapadnoukrajinskoj regiji nailazile na snažnu nacionalnu svijest. Temelj je predstavljalo pučanstvo uz crkvu i vladare, te drugi staleži koji su čuvali nacionalnu osebnost izraženu u etničkim skupinama. Autohtono stanovništvo, koje se nazivalo Rusynima, uz to staroukrajinsko zajedničko ime iz doba srednjovjekovne države poznate po Nestoru kao Rus'ka zemlja, izražavalo se i kroz tradicionalnu kulturu nazvanu Guculi, Bojki i Lemki, uz posebnosti područja kao što su Pokuttje, Opole i dr.“

5.2. Vojno-politički kontekst

U tekstu „U ognju Drugog svjetskog rata i oslobodilačkih napora OUN i UPA (od 1939. do sredine 1950-ih godina)“ autori predstavljaju regiju u vojno-političkom kontekstu Drugog svjetskog rata. Ovdje se hrvatskog čitatelja upoznaje sa vojnim operacijama, vojnim jedinicama, taktikama, paktovima te drugim ratnim događanjima vezanim za Prykarpattja, te se regiju smješta u širi kontekst rata.

Jedna od karakteristika regije je snažan osjećaj domoljublja te je zbog toga stanovništvo često bilo na meti represija. E. Paščenko piše: „Prikarpatska regija bila je

²⁴ Prikarpatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

²⁵ Вортман Д.Я. ПРИКАРПАТТЯ [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Prykarpattia> (останній перегляд: 15.12.2018)

snažan izvor nacionalno angažiranih rodoljuba u utvrđivanju državnosti Ukrajine koja je neprekidno nastajala padom različitih režima. Upravo su u Stanislavu 1919. proglašavani oblici neovisnosti povezivanjem istočne i zapadne Ukrajine u zajedničku državu. Nije slučajno ni da su represivni režimi, od nacističkog do sovjetskog, provodili ovdje posebno oštru antiukrajinsku politiku.“²⁶

Regija je po vojno-političkoj situaciji posebna, zato jer se na početku Drugog svjetskog rata našla u situaciji da se bez vlastite države nalazi između dvije sile - fašističke Njemačke i Sovjetskog saveza. Prema Hitlerovom planu, Prykarpattja je zbog velikog industrijskog potencijala trebalo germanizirati i pretvoriti u agrarnu regiju kao izvor zaliha za Reich. Nakon operacije Barbarossa, regija je pala pod njemačku vlast i njemački postaje službeni jezik. Ubrzo se stvara *Distrikt Galyčyna*. 1943. godine primjećuje se porast pobunjeničkih djelovanja protiv Nijemaca. Ukrajinski pokret otpora, ostvaren kroz organizacije UPA i OUN između dvije zaraćene sile pokušavaju ostvariti interese ukrajinskog naroda - ujedinjenje i samostalnost ukrajinske države. Prisiljeni su na taktičko gerilsko ratovanje protiv dva jaka suparnika i bez podrške drugih zemalja. U tijeku ratnih događanja na Prykarpattju, Ukrajinci su bili primorani ratovati protiv svojih sunarodnjaka u formacijama crvene armije, pobunjeničke vojske i njemačke vojske.

²⁶ Prikarpataska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

5.3 Pitanje ukrajinsko - ruskih odnosa

U prevedenim tekstovima kroz primjer Prykarpattja razmotren je i kontekst ukrajinsko-ruskih odnosa. Hrvatski čitatelj može se upoznati sa odnosom sovjetske, odnosno ruske vlasti prema Prykarpattju ali i cijeloj Ukrajini. Sovjetske vlasti ukrajinsku želju za slobodom izjednačavale su sa fašizmom: *„Među poznatim borcima za neovisnost, iz Prykarpattja je rodom Stepan Bandera, koji je na čelu nacionalnog pokreta, zajedno s drugima, proglasio 1941. Akt o obnavljanju Ukrajinske države. Bio je to razlog što je ubrzo bio uhićen i zatočen od 1941. do 1944. u nacističkim logorima, odbijajući suradnju s nacistima koje je doživljavao srodnim sovjetskim. U emigraciji su ga zbog nacionalne djelatnosti 1959. ubili enkavedisti, da bi ga poslije sovjetska propaganda proglašavala fašistom; pojam banderovec u ruskom leksikonu rabio se u lažima o ukrajinskom narodu kao kolaboracionistima, premda je Ukrajina dala snažan doprinos u pobjedi nad fašizmom.*²⁷

1944. sovjetske snage oslobađaju teritorij od Nijemaca, ali povratak crvene armije značio je i povratak sovjetskih represija. UPA se nastavlja boriti protiv njih, a borbe traju i nakon završetka rata. Pobunjenici su pretrpili velike gubitke, a bez podrške zapada otpor OUN i UPA sovjeticima završava porazom.

Od strane sovjetske vlasti provodi se Kolektivizacija, zabranjivani su ukrajinska crkva i jezik te su zatvarane kulturne ustanove. U tom kontekstu je opisan i razvoj ukrajinskog podzemnog pokreta otpora prema sovjetskoj vlasti. Tijekom rata sovjetski partizani usprkos borbama s Nijemcima ulaze u sukobe s OUN i UPA. U nekim iznimnim slučajevima postojala je suradnja sovjetskih snaga i UPA protiv Nijemaca. Iako komunistička i sovjetska politika nisu imale široku podršku u tim krajevima, Moskva je planirala zapadno-ukrajinske regije pretvoriti u bazu boljševičkog partizanstva, te je kao i Njemačka činila sve kako bi podijelila pokret otpora.

Nakon priključenja zapadnih ukrajinskih i bjeloruskih zemalja u sastav SSSR-a iz Moskve je naređeno snagama političke uprave ukrajinskog fronta da organiziraju provođenje „dobrovoljnih“ izbora u Zapadnoj Ukrajini. Prema sovjetskoj tradiciji glasalo se za jedinstven spisak kandidata „bloka komunista i nestranačkih“. Međutim, u više mjesta lokalno

²⁷ Prikarpatška Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.

stanovništvo izražava otpor prema sovjetskim vlastima. Uzvikivalo se: „*Mi za komuniste glasati nećemo. Neka živi vjera i samostalna Ukrajina!*“: i „*Van Crvena Armija! Van sovjetska vlada i komunizam!*“

Autori napominju da se u početku proces pretvorbe odvijao uz podršku lokalnog ukrajinskog stanovništva koje je nastradalo tijekom poljske okupacije. Međutim, odvijale su se likvidacije političke i kulturne infrastrukture, nasilna kolektivizacija, anti-crkvene akcije, represije protiv takozvanih „buržuaznih nacionalista“ te masovne deportacije. Početak „socijalističke izgradnje“ pratila je zabrana djelovanja raznim kulturno–obrazovnim te građanskim organizacijama i ustanovama koje su pomagale formiranju i razvitku nacionalne svijesti („*Prosvita*“, Znanstveno društvo Taras Ševčenko i druge) i ujedinjenja te političkim strankama državničkog usmjerenja. Društveno–ekonomske pretvorbe bile se jedna od najtežih posljedica sovjelizacije prykarpatskog kraja. Kao posljedica sovjelizacije, strijeljanja i deportacija dolazi do migracije stanovništva, pa se u ispražnjena sela dovode Lemki iz Poljske.

Sovjetski režim ostvaruje potpunu kontrolu nad obrazovanjem, kulturom, umjetnosti, radio i televizijskim sadržajem te tiskovinama. Također, provedena je rusifikacija, a uz politiku uništenja ukrajinskog jezika i zatvaranje hramova, širi se utjecaj ruske pravoslavne crkve. U isto vrijeme, Ukrajinska grkokatolička crkva je zabranjena.

5.4 Gospodarske i političke promjene

Naposljetku, regija je predstavljena u kontekstu poslijeratne gospodarske obnove te političke reorijentacije sa komunističkog na demokratski politički sustav, što kulminira ostvarenjem ukrajinske neovisnosti 1991. godine. Hrvatski čitatelj se ovdje upoznaje sa poslijeratnom društvenim otporom prema sovjetskom sustavu. Autori ističu pokret disidentstva krajem 50-ih i 60-ih godina, u kojem ukrajinska inteligencija poznata kao „šistdesjatnyky“ izražava protest, u kojem sudjeluju mnogi umjetnici, pjesnici te pojedinci iz drugih sfera društva.

Cilj protesta bilo je uvođenje demokratskog usmjerenja, a u narodu su izraženi antisovjetski osjećaji i kritika režima. Iako je odgovor sovjetske vlade na to bio val novih represija, ekonomska kriza 80-ih godina dovodi do kraha sovjetskog totalitarnog sustava. Stanovništvo Prykarpattja bilo je izuzetno aktivno u opoziciji. Pred konačnim padom komunističkog sustava 1989. dolazi do značajnih društvenih promjena. Pojavljuju se nekomunističke snage, demontiraju se sovjetski spomenici a vraćaju se ukrajinska grkokatolička crkva te nacionalni simboli poput grba i zastave. Uz pojavu novih političkih stranaka, društvene promjene dovode do ostvarenja neovisnosti Prykarpattja, kao i cijele ukrajinske države 1991. godine.

Iako ove sažete informacije iz prevedenih tekstova razjašnjavaju samo djelić kompleksnog kulturnog i povijesnog razvoja Prykarpattja, svrha ovog sažetka je hrvatskom čitatelju prenijeti rezultate istraživanja i perspektive ukrajinskih autora. Objavljivanjem prevedenih tekstova čitatelje se dalje upućuje na još neka, ranije objavljena istraživanja zapadno-ukrajinskog lokaliteta te poziva na traženje novih spoznaja iz perspektive raznih znanstvenih disciplina kao što su povijest, sociologija, arheologija ili etnologija.

6. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ

6.1. Теоретичні положення щодо перекладу

Переклад - це розумова діяльність, процес передачі змісту, висловленого на одній мові, засобами іншої мови та результат цього процесу.

А. В. Мамрак у навчальному посібнику „Вступ до теорії перекладу“: зазначив диференціальні ознаки поняття переклад:²⁸

1. Переклад - **соціальне** явище: переклад не може виникнути та функціонувати поза суспільством.
2. Переклад - **культурне** явище: переклад - частина духовної культури кожного народу та джерело розвитку культури всього людства.
3. Переклад - **лінгвістичне** явище: переклад ґрунтується на мові, перекладач працює з мовою.
4. Переклад - **естетичне** явище: у перекладі слова однієї мови не буквально замінюються семантичним еквівалентом іншої, а "перевиражаються" найбільш придатними образно-мовними засобами.
5. Переклад - **відображувально-творчий процес**: переклад повинен, з однієї сторони, відобразити оригінал, який, у свою чергу, є відображенням відображення, з іншої, - перевід - творити оригінал.
6. Переклад - не тільки репродуктивний, але й **продуктивний творчий процес**: у перекладі беруть участь всі духовні сили людини: інтелект, інтуїція, емоції, уява, воля, пам'ять і т. ін.
7. Переклад - **історичне** явище: переклад появляється на певному етапі історичного розвитку та трансформується разом зі змінами суспільних, культурних та інших традицій

²⁸ Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

А. В. Мамрак наголошує; *„Будь-який переклад повинен відповідати вимогам еквівалентності, адекватності та тотожності.*

Еквівалентність - відносна рівність змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації, яка міститься в оригіналі та перекладі.

Адекватність - відповідність перекладу оригіналу з урахуванням даних комунікативних умов (порівн. жаргон і т. ін.)

Тотожність - функціональна спільність, належність до одного й того ж інваріанта, об'єднання на основі цієї належності конкретних відтворень інваріанта.²⁹

Н. В. Павлюк і О. Є. Мілова зазначили завдання перекладацької практики студентів³⁰:

1) закріпити, поглибити і розширити теоретичні та практичні знання, які студент здобув у процесі вивчення теорії і практики перекладу й індивідуальної роботи зі спеціалізованою перекладознавчою літературою;

2) опанувати сучасні методи та форми організації перекладацької діяльності;

3) сформувати у студентів (на базі попередньо отриманих знань), професійні вміння і навички практичної діяльності у галузі письмового та усного перекладу;

4) розвинути практичні вміння і навички письмового перекладу, включаючи перекладацький аналіз тексту оригіналу, оволодіння технікою оформлення письмових перекладів, правилами цитування, посилання на бібліографічні джерела;

5) навчити студентів приймати самостійні рішення у реальних умовах роботи;

6) закріпити навички редагування перекладів;

7) сприяти формуванню професійної перекладацької компетенції студентів-перекладачів;

8) вдосконалити вміння користуватися програмами перекладацької пам'яті та різними засобами пошуку інформації у процесі виконання перекладу;

²⁹ Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

³⁰ Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

9) виховати у студентів потреби в систематичному безперервному поновленні й удосконаленні своїх знань і вмінь та творчого їх застосування у практичній діяльності.

6.2. Методи перекладу

Перекладачеві під час виконання письмового перекладу науково-технічних, економічних, юридичних та інших видів текстів недостатньо знати тільки іноземну мову, він також повинен володіти певними знаннями про ту сферу діяльності, до якої належить автентичний текст. Тому, потрібно зробити перекладацький аналіз тексту³¹:

„Щоб впоратися з будь-яким текстом необхідне також уміння здійснювати перекладацький аналіз тексту. Серед основних етапів перекладацького аналізу можна виділити наступні:

1. З'ясування зовнішньої інформації про текст, тобто: автор, місце публікації, джерело і характер тексту, що дасть змогу вибрати стратегію перекладу.
2. Встановлення, хто і для кого зробив цей текст. Важливо чітко визначити реципієнта, що значною мірою впливає на вибір мовного матеріалу, а також визначити джерело тобто автора тексту, з метою адекватного відображення індивідуального стилю, або навпаки збереження безособовості передачі інформації.
3. Аналіз типу інформації тексту. Перш за все, це об'єктивна інформація про зовнішній світ (ім'я автора, назва фірми, назва товару, терміни та умови контракту тощо). Термінологічність тексту, яка вимагає застосування відповідних термінів і еквівалентів у тексті перекладу.
4. З'ясування комунікативного завдання тексту, тобто надання нової інформації, встановлення контакту, вираження своєї думки тощо. Комунікативне завдання досить часто буває комплексним, і розуміння його компонентів дає можливість перекладачеві виділити доміанти перекладу.
5. Встановлення мовленнєвого жанру, задля правильності його оформлення. Риса окремих мовленнєвих жанрів, таких як інтерв'ю, наукове повідомлення тощо,

³¹ Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

інтернаціональні у більшості випадків, вони мають свою історію, свої традиції, і перекладач повинен зберегти ці риси під час перекладу.

Прагматична інформація актуалізується при перекладі *безеквівалентної* лексики, насамперед географічних назв, власних імен і культурно-побутових реалій, які перекладаються шляхом *транскрипції* й *транслітерації*. Культурно-побутові реалії, такі зрозумілі й очевидні для носіїв мови оригіналу, виявляються малозрозумілими або зовсім незрозумілими для реципієнтів перекладу, яким притаманне інше комунікативне середовище та інша мовна картина світу. На семантичному рівні перекладу національно-специфічні реалії передаються шляхом транслітерації/транскрипції.³²

Транскрипція - *особлива система письма, яка застосовується для точного відтворення звукового складу слів і текстів якої-небудь мови або діалекту. Транскрипція практична - запис засобами національного алфавіту іноземних імен, термінів тощо, які не перекладаються рідною мовою, передаються найближчими за звучанням.*

Транслітерація - *передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи, тобто передача однієї писемності літерами іншої*³³.

У випадку перекладу слів або виразів, які хорватському читачеві вже відомі і які вже введені в хорватську мову, їх не потрібно перекладати відповідно до правил транслітерації. На прикладі топонімів, назва міста Львів перекладена як *Lavov* замість *L'viv*, на відміну від деяких менш відомих назв, які перекладені згідно з правилами транслітерації. Згідно з цим, транслітерація не користується у випадку перекладу назви Львівської області (перекладена як *Lavovska oblast*), але назви інших областей, наприклад, Дрогобицької області (перекладена як *Droǒbuc'ka oblast*), були перекладені відповідно до правил транслітерації.

Також, важливо звернути увагу на те, що згідно з правилами транслітерації українська літера *z* перенесена в хорватську мову як *ǰ*, замість *g*³⁴.

³² Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с

³³ Компаративний аналіз художнього перекладу. Посібник-практикум. Упорядники Астаф'єв О.Г., Лященко О.А. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. -96 с.

Наприклад: укр. *Городеньківський* - хорв. *Āorodenkivs'kuj*,

укр. *Галичина* - хорв. *Āaluĉyna*.

6.3. Вимоги до перекладу

У процесі перекладу, перекладачі зустрічаються з різноманітними лексичними, граматичними та стилістичними проблемами. Перекладач повинен ознайомитися з різними перекладацькими техніками, і визначити найбільш адекватні. Також, потрібно звернути увагу на те, що різні стилі текстів мають специфічні труднощі. В статті *"Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів"*, автори І. С. Полюк й Л. В. Бондар пишуть:

„Зважаючи на функції мови, письмові стилі мови виділяють функціонально - стильові типи текстів (що мають письмову форму): науково-технічні, офіційно-ділові, суспільно-інформативні, художні, які мають свої підстили та жанри. При перекладі науково-технічного тексту перекладач користується прямими відповідниками, при перекладі тексту художньої літератури – може удаватися до прямих відповідників, чи вільної інтерпретації при передачі експресивної інформації, особливо, у разі перекладу поетичного твору.“³⁵

В. І. Карабан зазначив головні лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми науково-технічного перекладу: „Звичайно виокремлюють такі лексичні труднощі науково-технічного перекладу: багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів у науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, такі „фальшиві друзі” перекладача, як псевдо-інтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми,

³⁴ Transkripcija i transliteracija stranih imena: Ukrajinski // hrvatski pravopis- Zagreb: matica Hrvatska

³⁵ Полюк І. С., Бондар Л. В. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Електронний ресурс].–Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2006-3/07_Polyuk.pdf

етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни...³⁶

6.4. Військова термінологія

В процесі перекладу виникла проблема перенесення термінології в хорватську мову. Це особливо стосується військової термінології. О. Юндіна наголошує характеристики військового перекладу³⁷:

„Військовий переклад складає відокремлену галузь перекладацької діяльності, і, звичайно, має своєрідні ознаки та характеристики. Відмінною рисою військового перекладу постає велика термінологічність і якомога чіткіше і точніше викладення матеріалу, при цьому образно-емоційні виразні засоби майже відсутні.“

Специфічні проблеми, що виникають при перекладі військової термінології включають шукання еквівалентних термінів в обох мовах. Перекладач повинен познайомитися з подібностями та відмінностями в військовій ієрархії різних країн, для правильного перекладу назв військових звань та військових частин. Наприклад, після проголошення незалежності в хорватській військовій термінології військове звання *oficir* заміняє термін *časnik*, військова частина *četa* стає *satnija* тощо.

„У процесі перекладу інформаційна та термінологічна насиченість текстів потребує від адресата та адресанта перекладу професійних знань у військовій сфері. У свою чергу військовий перекладач має не лише вільно володіти іноземною мовою, а й чітко розуміти і знати рідну та іноземну термінології, військову справу, особливості організації армій відповідних іноземних держав, їх стратегії, оперативне мистецтво и тактику, озброєння та бойову техніку.“

Однією з проблем, які можуть виникнути під час перекладу, є ситуація, коли еквівалентного терміна або фрази немає в перекладеній мові. У цьому випадку перекладач перекладає слово в його первісну форму і дає пояснення. Конкретним

³⁶ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. - Вінниця, Нова книга, 2004. - 576 с.

³⁷ Юндіна О. Теорія та практика військового перекладу в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2007

прикладом такого випадку при перекладі військової термінології є слово *таран*. Цей термін немає еквівалента в хорватській мові, тому необхідно пояснити його.

Приклади військової термінології в перекладених текстах:

- *Вермахт, Червона Армія, Армія КОВО, батальйон, танкова армія, танкіст, авіація, стрілецький полк, військовослужбовець, танкові з'єднання, армійська група, дивізія, корпус, піхотинець, легіон, артилерія, регулярні військові частини, військові кадри, бригада, штурмовий авіапункт, контингент, диверсійна група, механізований корпус, стрілецька дивізія, військовозобов'язаний, пакт, альянс, ...*
- *бійці, військовий округ, битва, систем оборони, військово-промисловий комплекс, арсенал тактичних дій, збройна сила, мілітарна сила, воєнний стан, укріплення, військовий округ, бойова акція, збройне формування, мобілізація, бункер, командна система, фронт, відвоювати, бомбардування, повітряний таран, воєнний лад, воєнний шпиталь, військкомат...*
- *Генерал - майор, лейтенант, командир, полковник, воєнний комендант...*
- *кулемет, міномет, вогнемет, автомат, гвинтівка...*

6.5. Історична термінологія

Зважаючи на те, що тема перекладених текстів стосується військово-політичних та соціальних подій під час певного періоду української історії, зокрема, періоду від початку Другої світової війни до сучасного періоду після здобуття незалежності, історична термінологія складається, в першу чергу, з радянсько-комуністичних термінів.

У перекладі деяких акронімів, пов'язаних з радянською термінологією, також виникають проблеми перекладу. Наприклад, хоча український текст згадує акронім НКВС (укр: *Народний комісаріат внутрішніх справ*), в перекладі на хорватську мову

використовується не акронім *НКВС*, а *НКВД* (від російського *Народный комиссариат внутренних дел*), тому що ця назва вже введена в цій формі в хорватську мову. Також акронім Радянського Союзу *СРСР* перекладений в формі *СССР* замість *СРСР*.

Приклади радянсько-комуністичної термінології в перекладених текстах:

радянський, комуніст, радянізація, розкуркулення, більшовик, комісар, компартія, колгоспна система, колгоспно-радгоспне виробництво, десталінізація, хрущовська відлига, Гласність...

7. ВИСНОВКИ

Мета дипломної роботи "Історична термінологія України: проблеми перекладу" була двоякою. По-перше, ознайомитися з особливостями регіону Прикарпаття на основі текстів, опублікованих в книзі "*Прикарпаття: Спадщина віків*" та перекладом на хорватську мову хорватському читачеві представити регіон та його історичні, політичні та культурні характеристики в певному часовому періоді. Також, було потрібно розглянути процес перекладу з теоретичної та практичної точки зору та спробувати відповісти на деякі питання, які виникають у процесі перекладу.

Культурологічний аспект дипломної роботи присвячений темі українського Прикарпаття та актуальності тем щодо хорватського читача, а також містить резюме військово-політичного контексту регіону від початку Другої світової війни до проголошення української незалежності.

В процесі перекладу виникла проблема перенесення термінології в хорватську мову. Це особливо стосується географічних, історичних та військових назв. У дипломній роботі вказані способи, якими перекладач користується для вирішення труднощів, з якими зіткнувся в ході перекладу.

Головне завдання перекладача - забезпечити точну передачу інформації, тобто, збереження смислової, функціональної інформації, стилістичних, комунікативних та інших характеристик оригіналу. Згідно з цим, опублікуванням перекладів в книзі "*Prikarpatska Galicija*" виконається головне завдання роботи. Це підтверджує важливу роль перекладу у процесі міжкультурного та міжнародного спілкування.

8. БІБЛІОГРАФІЯ

Перекладені тексти:

- Бурдуланюк В. М., Гаврилів Б. М., Кобута С. Й., „У незалежній Українській державі“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 388 - 406
- Галицька-Дідух Т. В., Щербін Л. В., Федорчак П. С., „Прикарпаття в добу тоталітаризму (1944 - 1991)“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 346 - 367
- Кентій А. В., Лисенко О. Є., Марущенко О. В., „У вогні Другої світової війни та визвольних змагань ОУН і УПА (1939 - середина 1950-х років)“ Прикарпаття: спадщина віків: Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії: Манускрипт-Львів. 2006. с. 300 – 336

Словники:

- Anić, V., Brozović Rončević, D., Cikota, Lj., Goldstein, I., Goldstein S., Jojić, Lj., Matasović, R., Pranjković, I. (2002.) Hrvatski enciklopedijski rječnik. Zagreb: Novi liber.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з год., допов. та __) Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел . К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. - 1736 с
- Menac, A., Kovalj, A. P. Ukrajinsko-hrvatski ili srpski i hrvatsko ili srpsko-ukrajinski rječnik. Zagreb, 1979.
- Словник української мови: в 11 тт., за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980.

Література:

- Балабін В. В. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник / В.В. Балабін, В.М. Лісовський, О.О. Чернишов; за ред. В.В. Балабіна. – К.: Логос, 2008. – 587 с.
- Етногенеза хорватів і Україна. Матеріали Міжнародної наукової конференції: 11-12 травня 2011 року, Дрогобич - Трускавець. - Дрогобич : Коло, 2013. -352 с.
- Ivir, Vladimir. 1984. Teorija i tehnika prevodenja. Novi Sad: Centar “Karlovačka gimnazija” Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu.

- Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. - Вінниця, Нова книга, 2004. - 576 с.
- Компаративний аналіз художнього перекладу. Посібник-практикум. Упорядники Астаф'єв О.Г., Лященко О.А. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. -96 с.
- Коптілов В., Теорія і практика перекладу: навчальний посібник, Київ: Junivers, 2003
- Корунец І. В., Вступ до перекладознавства, Вінниця: Нова книга, 2008.
- Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.
- Павликівська Н. Словник псевдонімів ОУН–УПА. — Вінниця, 2007.
- Павлюк Н. В. , Мілова О. Є. Перекладацька практика: методичні рекомендації/ Н. В. Павлюк, О. Є. Мілова – Київ : КУБГ. – 2017. – 42 с
- Paščenko, J. Hrvatski grobovi 1914.–1918.: Karpati, Galicija, Bukovina. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2016. 210 str.
- Полюк І. С., Бондар Л. В. Закономірності та особливості процесу письмового перекладу текстів різних жанрів. Електронний ресурс].–Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2006-3/07_Polyuk.Pdf
- Priкарпatska Galicija : (prijevodi s ukrajinskoga) / priredili Jevgenij Paščenko i Tetyana Fuderer. - Zagreb : Udruga Hrvatsko-ukrajinska suradnja : Filozofski fakultet, Katedra za ukrajinski jezik i književnost, 2017.
- Прикарпаття: спадщина віків. Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії : історико-культурологічне видання / голов. ред. М. Кугутяк. – Львів, 2006. – 568 с.
- Transkripcija i transliteracija stranih imena: Ukrajinski // hrvatski pravopis- Zagreb: matica Hrvatska
- Юндіна О. Теорія та практика військового перекладу в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2007

Інтернет:

- Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980):
<http://www.sum.in.ua/>
- Словник УА. Портал української мови та культури <https://www.slovnuk.ua/>
- <https://elibrary.com.ua/m/articles/.../Кентій-Анатолій-Вікторович>
- https://uk.wikipedia.org/wiki/Лисенко_Олександр_Євгенович
- <personal.pu.if.ua/depart/oleksandr.marushchenko/ua/>
- <personal.pu.if.ua/depart/tamara.halytska-didukh/ua/>
- <personal.pu.if.ua/depart/liliia.shcherbin/ua/>
- <https://pnu.edu.ua/федорчак-петро-степанович-1982-1993/>
- <personal.pu.if.ua/depart/vasyl.burdulaniuk/ua/>
- <lib.if.ua/franko/1251000799.html>
- Кобута Степан Йосифович (<personal.pu.if.ua/depart/stepan.kobuta/ua/>)
- Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/>
- Вортман Д.Я. [Електронний ресурс] // – Режим доступу:
<http://www.history.org.ua/?termin=Прыкарпаття> (останній перегляд: 15.12.2018)
- Карта Карпатського регіону.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Carpathians_Subcarpathia.svg/1280px-Carpathians_Subcarpathia.svg.png